

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

BAKALÁRSKA PRÁCA

2012

Ján Debnár

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

**OSOBNÁ ASISTENCIA POSKYTOVANÁ ĽUĎOM SO SLUCHOVÝM
POSTIHNUTÍM**

Bakalárska práca

Študijný program: Sociálna práca

Školiace pracovisko: Katedra sociálnej práce a sociálnych vied

Školiteľ: Mgr. Petra Gajdošová

Nitra 2012

Ján Debnár

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Ján Debnár

Študijný program: sociálna práca (Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st., externá forma)

Študijný odbor: 3.1.14 sociálna práca

Typ záverečnej práce: Bakalárska práca

Jazyk práce: slovenský

Názov: Osobná asistencia poskytovaná ľuďom so sluchovým postihnutím

Anotácia: Charakter bakalárskej práce je teoreticko - empirický a hlavnými úlohami práce je zmapovanie charakteru poskytovania osobnej asistencie ľuďom so sluchovým postihnutím a analýza oblastí jej poskytovania.

Školiteľ: Mgr. Petra Gajdošová

Konzultant: doc. PaedDr. Miroslav Tvrdoň, PhD.

Katedra: KSPSV - Katedra sociálnej práce a sociálnych vied

Vedúci katedry: doc. PhDr. Milan Tomka, PhD.

Dátum zadania: 30.09.2010

Dátum schválenia: 05.10.2010

Ďakujem mojej školiteľke práce

Mgr. Petre Gajdošovej

za jej konzultácie, pomoc a odborné vedenie, ktoré mi venovala pri vypracovaní
bakalárskej práce.

Ďakujem Bc. Monike Grznárovej

za jej cenné rady, pomoc a podporu pri vypracovaní bakalárskej práce.

Ďakujem Agentúre osobnej asistencie za čas, ktorý mi venovali a ochotu pomôcť.

ABSTRAKT

DEBNÁR, Ján: *Osobná asistencia poskytovaná ľuďom so sluchovým postihnutím*. [Bakalárska práca] – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, Katedra sociálnej práce a sociálnych vied. – Školiteľ: Mgr. Petra Gajdošová. – Nitra: FSVaZ, 2012. 56 s.

Záverečná práca má teoreticko–empirický charakter. Cieľom záverečnej práce bolo zmapovať charakter poskytovania osobnej asistencie ľuďom so sluchovým postihnutím a analyzovať oblasti jej poskytovania. Teoretická časť sa venuje definovaniu základných pojmov ako sú zdravotné postihnutie a sluchové postihnutie a charakteristike dôsledkov sluchového postihnutia a ich elimináciou. Značná časť práce je venovaná osobnej asistencii, ktorá má za následok práve elimináciu dôsledkov sluchového postihnutia. V práci sú opísané jednotlivé princípy práce osobného asistenta s osobami so sluchovým postihnutím a oblasti poskytovania osobnej asistencie ľuďom so sluchovým postihnutím podľa platnej legislatívy. Cieľom praktickej časti záverečnej práce bolo zmapovať charakter poskytovania osobnej asistencie ľuďom so sluchovým postihnutím a zistiť oblasti poskytovania osobnej asistencie ľuďom so sluchovým postihnutím a činnosti poskytované osobnými asistentmi. K realizácii prieskumu bol vytvorený originálny dotazník vyplňaný osobnými asistentmi, ktorí poskytujú osobnú asistenciu ľuďom so sluchovým postihnutím. Na základe získaných údajov získavame prehľad o profile osobnej asistencie poskytovanej ľuďom so sluchovým postihnutím.

Kľúčové slová:

Zdravotné postihnutie, osoba so sluchovým postihnutím, osobná asistencia, osobný asistent, tlmočník.

ABSTRACT

DEBNÁR, Ján: Personal Assistance Provided to People with Hearing Disability, [BA thesis] – Constantine the Philosopher University in Nitra, Faculty of Social Sciences and Health Care, Department of social work and Social Sciences - Tutor: Mgr. Petra Gajdošová - Nitra: FSVaZ, 2012. 56 s.

Final work has theoretical and empirical character. The aim of the thesis was to map the character of personal assistance provided to people with hearing disability. The theoretical part deals with definition of basic terms such as health and hearing disability and characteristics consequences of hearing disability and its elimination. A significant part is devoted to personal assistance, which results (just) elimination consequences of hearing disability. The thesis describes the individual principles of personal assistant work with people with hearing disability and the areas of providing personal assistance to people with hearing disability according to current legislation. The aim of practical part of the thesis was to map the character of providing of personal assistance to people with hearing disability and to find out the areas of providing personal assistance to people with hearing disability and works provided by personal assistants. To implementation of the survey was created the original questionnaire completed by personal assistants, who provide personal assistance to people with hearing disability. Based on obtained data we get an overview about the profile of personal assistance provided to people with hearing disability.

Key words:

Disability, hearing impairment, personal assistance, personal assistant, interpreter.

OBSAH	
ÚVOD	10
1 CHARAKTERISTIKA - ZDRAVOTNÉ A SLUCHOVÉ POSTIHNUTIE	11
1.1 Zdravotné postihnutie	12
1.2 Sluchové postihnutie	12
1.2.1 Príčiny a klasifikácia sluchového postihnutia	13
1.2.2 Typy sluchového postihnutia	14
1.2.3 Populácia osôb so sluchovým postihnutím	15
2 KOMUNIKÁCIA OSÔB SO SLUCHOVÝM POSTIHNUTÍM	18
2.1 Formy a prostriedky komunikácie osôb so sluchovým postihnutím	18
2.2 Metódy edukácie	21
2.3 Dôsledky obmedzenej komunikácie osôb so sluchovým postihnutím	21
3 OSOBNÁ ASISTENCIA	24
3.1 História osobnej asistencie vo svete a na Slovensku	26
3.2 Princípy práce osobného asistenta s osobami so sluchovým postihnutím	27
3.3 Právna úprava osobnej asistencie na Slovensku	28
3.4 Oblasti poskytovania osobnej asistencie pre ľudí so sluchovým postihnutím	31
3.5 Osobný asistent ako tlmočník pre ľudí so sluchovým postihnutím	32
4 PRIESKUM	36
4.1 Ciele a otázky prieskumu	36
4.2 Metódy prieskumu a plán prieskumu	37
5 VÝSLEDKY	38
6 DISKUSIA A ODPORÚČANIA PRE PRAX	52
ZÁVER	59
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV	60
PRÍLOHY	62

ZOZNAM GRAFOV A TABULIEK

<i>Tabuľka 1</i> Osobní asistenti podľa pohlavia	38
<i>Tabuľka 2</i> Vek osobných asistentov	38
<i>Tabuľka 3</i> Vzdelanie osobných asistentov	39
<i>Tabuľka 4</i> Zameranie vzdelania osobných asistentov	40
<i>Tabuľka 5</i> Zamestnanie osobných asistentov	41
<i>Tabuľka 6</i> Vek užívateľa OA so sluchovým postihnutím	41
<i>Tabuľka 7</i> Pohlavie užívateľov osobnej asistencie	42
<i>Tabuľka 8</i> Stupne sluchového postihnutia	43
<i>Tabuľka 9</i> Formy komunikácie	43
<i>Tabuľka 10</i> Schopnosť užívateľa OA riadiť prácu osobného asistenta	44
<i>Tabuľka 11</i> Počet osobných asistentov	45
<i>Tabuľka 12</i> Doba poskytovania osobnej asistencie	45
<i>Tabuľka 13</i> Poskytovanie osobnej asistencie	46
<i>Tabuľka 14</i> Početnosť poskytovania osobnej asistencie	47
<i>Tabuľka 15</i> Rozsah hodín OA za mesiac	47
<i>Tabuľka 16</i> Najímanie osobných asistentov	48
<i>Tabuľka 17</i> Činnosti poskytované užívateľom OA so sluchovým postihnutím	49
<i>Tabuľka 18</i> Oblasti poskytované užívateľom OA so sluchovým postihnutím	50
<i>Graf 1</i> Osobní asistenti podľa pohlavia	38
<i>Graf 2</i> Vek osobných asistentov	39
<i>Graf 3</i> Vzdelanie osobných asistentov	40
<i>Graf 4</i> Zameranie vzdelania osobných asistentov	40
<i>Graf 5</i> Zamestnanie osobných asistentov	41
<i>Graf 6</i> Vek užívateľa osobnej asistencie so sluchovým postihnutím	42
<i>Graf 7</i> Pohlavie užívateľa osobnej asistencie so sluchovým postihnutím	42
<i>Graf 8</i> Stupne sluchového postihnutia	43
<i>Graf 9</i> Formy komunikácie užívateľov OA so sluchovým postihnutím	44
<i>Graf 10</i> Schopnosť užívateľa OA riadiť prácu svojho osobného asistenta	44
<i>Graf 11</i> Počet osobných asistentov	45
<i>Graf 12</i> Doba poskytovania OA ľuďom so sluchovým postihnutím	46

<i>Graf 13</i> Poskytovanie OA ľuďom so sluchovým postihnutím	46
<i>Graf 14</i> Početnosť poskytovania OA ľuďom so sluchovým postihnutím	47
<i>Graf 15</i> Rozsah hodín OA poskytovanej ľuďom so sluchovým postihnutím za mesiac	48
<i>Graf 16</i> Najímanie osobných asistentov	49
<i>Graf 17</i> Činnosti OA poskytovanej ľuďom so sluchovým postihnutím	50
<i>Graf 18</i> Oblasti poskytovania OA ľuďom so sluchovým postihnutím	51

ÚVOD

Sluchové postihnutie predstavuje poškodenie sluchového systému a jeho jednotlivých častí, ktoré vzniká následkom úrazov, choroby, vývinových porúch a iných patologických vplyvov. Pri strate sluchu dochádza k narušeniu vývinu reči, pretože znemožňuje spätné počutie hovorených slov a značne obmedzuje porozumenie reči ostatných. Počujúci človek nevie dostatočne oceniť význam sluchu. Neuvedomuje si nepriaznivé dôsledky absencie alebo čiastočného narušenia sluchovej funkcie na interaktívny vzťah s prostredím a jednotlivé dôsledky tohto druhu postihnutia chápe ako nedostatok intelektových schopností. Ľudia s ťažkým zdravotným postihnutím, ako je sluchové postihnutie, často potrebujú pri realizácii svojich záujmov a aktivít pomoc druhých. Začlenenie ľudí so sluchovým postihnutím do majoritnej spoločnosti je možné eliminovaním sociálnych dôsledkov sluchového postihnutia prostredníctvom sociálnych služieb ako je tlmočenie, sociálne poradenstvo a sociálna rehabilitácia. Táto skutočnosť bola dôvodom, prečo sme sa v rámci našej práce sústredili na osobnú asistenciu poskytovanú ľuďom so sluchovým postihnutím. Osobná asistenciu umožňuje aj ľuďom so zdravotným postihnutím viesť relatívne a v rámci možností nezávislý a samostatný život, byť rovnoprávnym členom svojej rodiny a komunity, zapájať sa do bežného života, byť tak prospešný pre seba, okolie a prípadne aj spoločnosť. Adamovičová, Gričová (2000 In Madunová, Duračinská, 2008, s. 20). „Osobná asistenciu“ môžeme ju chápať ako pomoc smerovanú od človeka k inému človeku, ktorý z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia takúto pomoc potrebuje pri vykonávaní rozličných životných činností. Osobná asistenciu má veľký význam pri eliminácii dôsledkov sluchového postihnutia (Repková, 1999). To nás viedlo k tomu, aby sme sa v rámci prieskumu zamerali na osobnú asistenciu, činnosti a oblasti poskytovania osobnej asistencie, ktoré sú pre ľudí so sluchovým postihnutím dôležité pre bezproblémový život v spoločnosti.

1 CHARAKTERISTIKA POJMOV ZDRAVOTNÉ A SLUCHOVÉ POSTIHNUTIE

Prvá kapitola záverečnej práce sa venuje teoretickým východiskám. V tejto kapitole charakterizujeme pojmy ako zdravotné postihnutie, občan so zdravotným postihnutím a občan s ťažkým zdravotným postihnutím. Bližšie popisujeme sluchové postihnutie, príčiny a klasifikáciu sluchového postihnutia, typy sluchového postihnutia. V závere kapitoly sa venujeme populácii osôb so sluchovým postihnutím, ktorá sa stretáva s komunikačnou bariérou a sociálnou izoláciou, v dôsledku čoho potrebujú pomoc svojich najbližších, pomoc osobného asistenta.

1.1 Zdravotné postihnutie

V literatúre a v legislatíve sa stretneme s množstvom definícií zdravotného postihnutia. Avšak ich spoločnou charakteristikou je, že zdravotné postihnutie obmedzuje jednotlivca v jeho životných funkciách. Uvádzame nasledovné definície zdravotného postihnutia a osôb so zdravotným postihnutím:

„Zdravotné postihnutie je porucha psychickej, fyzickej alebo intelektovej funkcie jednotlivca s trvalými následkami spojené s obmedzenou schopnosťou vzdelávania, s obmedzenou pracovnou schopnosťou, zvýšenými nárokmi na zdravotnícku a sociálnu starostlivosť s podstatne zníženou kvalitou života“ (Levická, Mrázová, 2004, s. 62).

„Zdravotné postihnutie je postihnutie človeka, ktoré nepriaznivo ovplyvňuje kvalitu jeho života, hlavne schopnosť nadväzovať a udržiavať vzťahy s ostatnými ľuďmi a schopnosť pracovať“ (Matoušek, 2003, s. 271).

Podľa Dohovoru OSN (2006) „osoby so zdravotným postihnutím zahrňujú osoby, ktoré majú dlhodobé fyzické, duševné, mentálne alebo zmyslové postihnutie, ktoré v interakcii s rôznymi prekážkami môže brániť ich plnému a účinnému zapojeniu sa do spoločnosti na rovnoprávnom základe s ostatnými.“

V zmysle § 71 zákona č. 461/2003 o sociálnom poistení občan so zdravotným postihnutím je občan uznaný za invalidného občana. Občan je invalidný, ak pre dlhodobu nepriaznivú zdravotný stav má pokles schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 40% v porovnaní so zdravou fyzickou osobou.

Na účely zákona č. 447/2008 Z.z. občan s ťažkým zdravotným postihnutím je „občan, ktorého miera funkčnej poruchy je najmenej 50%“. Funkčná porucha je nedostatok telesných schopností, zmyslových schopností alebo duševných schopností fyzickej osoby,

ktorý z hľadiska predpokladaného vývoja zdravotného postihnutia bude trvať dlhšie ako 12 mesiacov.

Sociálny dôsledok ťažkého zdravotného postihnutia „je znevýhodnenie, ktoré má občan s ťažkým zdravotným postihnutím v porovnaní so zdravým človekom rovnakého veku, pohlavia a za rovnakých podmienok“ (Zákon č. 447/2008, § 2 ods. 2).

1.2 Sluchové postihnutie

Sluch patrí k základným zmyslom človeka, strata sluchu má na človeka zásadný dopad – stráca kontakt s okolím. Zvuk má poznávací charakter, odráža vlastnosti predmetu, materiál alebo vzdialenosť. Zvuky sú prvým varovným signálom (sirény, blížiac sa auto, krik, apod.), na základe ktorých vie človek reagovať a vyhnúť sa možnému nebezpečenstvu. Ľudia so sluchovým postihnutím majú v dôsledku obmedzenej komunikácie problémy v bežnom živote a nezaobídu sa bez pomoci najbližších prípadne tlmočníka alebo osobného asistenta. Osobná asistencia je pre ľudí so sluchovým postihnutím veľmi dôležitá, pretože sa vo veľkej miere podieľa na eliminácii dôsledkov sluchového postihnutia. Podľa Matušku (1992) sluchové postihnutie predstavuje poškodenie sluchového systému a jeho jednotlivých častí, ktoré vzniká následkom úrazov, choroby, vývinových porúch a iných patologických vplyvov. Podľa Vaška (2003, s.149) sluchovo postihnutá osoba je „taká osoba, u ktorej je v dôsledku zníženej priepustnosti (prípadne nepriepustnosti) sluchového kanálu príjem sluchových informácií výrazne znížený“ (Vašek, 2003, s.149). Z toho vyplýva, že sluchovou vadou označujeme poškodenie orgánu - v tomto prípade ucha, alebo jeho funkcie. Leonhardt (2001) uvádza, že najpodstatnejšou komunikačnou formou v spoločnosti je hovorená reč. Pri strate sluchu dochádza k narušeniu vývinu reči, pretože znemožňuje spätné počutie hovorených slov a značne obmedzuje porozumenie reči ostatných. Počujúci človek nevie dostatočne oceniť význam sluchu, lebo si neuvedomuje nepriaznivé následky absencie alebo čiastočného narušenia sluchovej funkcie na interaktívny vzťah s prostredím. Čím ťažšia je sluchová porucha, o to väčšie sú obmedzenia postihnutého človeka v medziosobnostných kontaktoch. Preto je narušená jeho komunikácia. Skutočnosť, že je niekto nepočujúci alebo nedoslýchavý možno interpretovať z lekárskeho, pedagogického, sociálneho hľadiska, ale aj podľa samotného človeka s postihnutím. Tieto interpretácie nie sú zhodné. Z pohľadu medicíny každá porucha funkcie sluchového orgánu sa hodnotí ako sluchové postihnutie,

kým z pedagogického hľadiska sa táto problematika vymedzuje v podobe narušenia vzťahov človeka s jeho prostredím (Leonhardt, 2001).

1.2.1. Príčiny a klasifikácia sluchového postihnutia

Postihnutia sluchu sú rozličného druhu a zapríčiňujú ich rozličné faktory. Patria medzi ne časté zápaly stredného ucha alebo infekčné choroby stredného ucha, dedičnosť, silné vplyvy hluku, onemocnenia matky počas tehotenstva, poranenia hlavy a veľa ďalších.

Tarcsiová (2007) rozvádza príčiny sluchového postihnutia:

- dedičné – môže sa dediť na ďalšom stupni potomkov, ale nemusí, pri väčšine dedičných sluchových porúch sa veľkosť poruchy nemení, dieťa môže zdediť typ poruchy, ktorá sa neprejaví hneď od narodenia, ale sluch sa začne zhoršovať až neskôr.
- vrodené – znamená, že osoba je postihnutá od narodenia, neznamená to, že je sluchové postihnutie dedične podmienené, príčinou môžu byť rôzne problémy počas tehotenstva a pred pôrodom, získaná (vrodená) strata sluchu sa nededí.
- získané – dochádza k poškodeniu normálne vyvinutého sluchového orgánu v dôsledku rôznych príčin v priebehu pôrodu, počas pôrodu a v neskoršom živote.

Podľa veku (času), kedy ku poškodeniu sluchu došlo, vzhľadom na osvojenie si reči môžeme hovoriť o:

- prelingválnom (predrečovom) sluchovom postihnutí – strata sluchu, ktorá vznikla pred spontánnym osvojením si reči a jazyka, to znamená pred 6 – 7 rokom veku,
- postlingválnom sluchovom postihnutí – strata sluchu, ktorá vznikla po spontánnom osvojením si reči a jazyka, to znamená po 7 roku veku života.

Podľa veku (času), kedy ku poškodeniu sluchu došlo vzhľadom na etiológiu môžeme hovoriť o príčinách:

- prenatálne príčiny sluchového postihnutia – je zapríčinené dedične, alebo chorobami matky počas tehotenstva (osýpky, čierny kašeľ), ale taktiež aj užívaním liekov, alkoholu, nikotínu a drog a patrí sem aj nedonosenosť alebo nízka pôrodná hmotnosť,
- perinatálne príčiny sluchového postihnutia – toto obdobie sa začína krátko pred pôrodom, pokračuje počas pôrodu a končí krátko po pôrode. Perinatálne sa vyskytujú poranenia hlavy, kriesenie novorodenca pri narušení dýchania, nedostatok kyslíka a novorodenecká žltáčka,
- postnatálne príčiny sluchového postihnutia – veľmi často ide o infekcie, napr. zápal mozgu a zápal mozgových blán, šarlach, osýpky, záškrt, ale patria sem aj úrazy hlavy,

- involučné príčiny sluchového postihnutia – degeneratívne procesy v starobe, alebo dlhodobé pôsobenie, alebo dlhodobé pôsobenie hluku (Tarciová, 2007).

Dôležitým kritériom narušenia sluchu, okrem typu sluchovej poruchy, je aj stupeň sluchového postihnutia (meria sa decibelom – dB, stupeň sluchovej poruchy je úroveň počutia, ktorá poskytuje informáciu o potrebe relatívnej sily, t. j. intenzity zvukového podnetu pre minimálne vnímanie zvukov vrátane reči). Vnímanie zvukových vln možno merať audiometrom a výsledok merania sa znázorní na audiograme. Krivka sluchu (prah počutia) na audiograme znázorňuje tlak vzduchu vyvolaný vzdušným vlnením šíriacich sa zvukov, ktorý je v danom čase práve taký veľký, že môže vzbudiť sluchové pocity. Práh počutia u zdravých dospelých ľudí, ktorí nie sú vystavení vplyvom nadmerného hluku, je okolo 0 dB (Leonhardt, 2001).

Medzinárodná klasifikácia stupňov strát sluchu podľa Svetovej zdravotníckej organizácie WHO z roku 1980 je nasledovná:

- ľahká porucha sluchu (26-40 dB)
- stredná porucha sluchu (41 – 55 dB)
- stredne ťažká porucha sluchu (56 -70 dB)
- ťažká porucha sluchu (71-90 dB)
- veľmi ťažká porucha sluchu (nad 91 dB)
- úplná strata sluchu

1.2.2 Typy sluchového postihnutia

Rozoznávame nasledovné typy sluchových postihnutí

- periférne sluchové postihnutia – pri tomto type je porucha sluchu v periférnej časti sluchového analyzátora, to znamená vo vonkajšom, strednom alebo vnútornom uchu. Periférne sluchové postihnutie môže byť:

1. Sluchové postihnutie prevodového typu – porucha je vo vonkajšom a strednom uchu, je to porucha kvantity, na audiograme je rozdiel medzi vzdušným a kostným vedením zvuku, zhoršené je počutie hlbokých tónov, osoba počuje lepšie vysoké hlasy (ženské hlasy), prevodová porucha sluchu nevedie k hluchote, ale má dobrú prognózu – rôzne možnosti liečby, ale aj využívania kompenzačných pomôcok.

2. Sluchové postihnutie percepčného typu – porucha je vo vnútornom uchu (Cortiho orgán, slímák), je to porucha kvantity aj kvality, zhoršené je počutie vysokých tónov, šepotu a sykaviek, osoba niečo počuje, ale nerozumie, čo sa hovorí, strata sluchu môže byť od ľahkej nedoslýchavosti až po hluchotu.

3. Sluchové postihnutie prevodovo – percepčného typu – tento typ vzniká ak sa skombinuje prevodová a percepčná porucha, výsledkom môže byť množstvo rôznych prejavov kde je výrazné deformované porozumenie reči a osoba počuje deformovane a ešte k tomu počuje aj veľmi málo.

- centrálné sluchové postihnutie – tento typ sluchového postihnutia je ojedinelý, ide o problém v CNS, zjednodušene povedané osoba nepozná slová jazyka (Tarcsiová 2007).
- hluchota - je osobitnou kategóriou sluchových porúch. Hluchota predstavuje úplnú stratu sluchu. Pri hluchote je sluchové postihnutie tak veľké, že sluchová funkcia vôbec nestačí pre styk s okolitým prostredím. Podľa stupňa môže byť hluchota praktická a úplná. Absolútna hluchota je taký stav sluchovej funkcie, keď sluchovo postihnutý nereaguje vôbec na sluchové podnety. Praktická hluchota je taká, keď postihnutí môžu vnímať zvuky nad 91 dB, nie však zvuky ľudskej reči, nedokážu sa v priestore orientovať podľa zvuku, takže ich stav z praktického hľadiska je – hluchota.

Postihnutia sluchu sú rozličného druhu, typu a zapríčiňujú ich rozličné faktory, preto aj osobná asistencia sa ľuďom so sluchovým postihnutím poskytuje v rôznej forme, činnostiach a oblastiach. Činnosti poskytovania osobnej asistencie ľuďom so sluchovým postihnutím sa preto posudzujú aj na základe príčiny, typu a stupňa sluchového postihnutia a individuálnych potrieb a požiadaviek užívateľa osobnej asistencie. Cieľom poskytovania osobnej asistencie ľuďom so sluchovým postihnutím je eliminovať dôsledky sluchového postihnutia prostredníctvom debarierizácie počujúceho aj nepočujúceho prostredia (Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím).

1.2.3 Populácia osôb so sluchovým postihnutím

Skupina ľudí so sluchovým postihnutím je heterogénna. Okrem intenzity a časového priebehu sluchového postihnutia je tu ešte celý rad ďalších faktorov, ktoré podmieňujú psychosociálnu situáciu ľudí so sluchovým postihnutím. V podstate sa nedá hovoriť o nepočujúcich, nedoslýchavých a ohluchnutých, lebo následky narušenia počutia sú u každého jednotlivca veľmi odlišné a nie sú vždy v priamej závislosti od miery straty

sluchu. Preto možno mať námietky proti každému zovšeobecňovaniu. Existujú niektoré zhodné alebo podobné príznaky ľudí so sluchovým postihnutím, pritom si treba uvedomiť, že každý človek so sluchovým postihnutím prežíva svoj sluchový hendikep iným spôsobom (Leonhardt, 2001).

Skutočnosť do akej miery spôsobuje porucha sluchu sluchové postihnutie so psychosociálnymi následkami závisí od viacerých faktorov. Leonhardt (2001 In Schmidtová, 2011 s. 83) hovoria o nasledujúcich:

- Typ a stupeň narušenia sluchu. Podľa nich rozlišujeme prevodovú, percepčnú, kombinovanú prevodovo-percepčnú nedoslýchavosť a nepočutie, t. j. hluchotu.
- Viacnásobné postihnutie môže výrazne vplyvať na celkový vývin dieťaťa, viacnásobné postihnutie môže mať rozličný rozsah a rôzne závažné následky. Poruchy sluchu sa môžu vyskytovať súčasne aj s ďalšími postihnutiami. Najpočetnejšiu skupinu tvoria kombinované poruchy (nepočujúce a nedoslýchavé deti s poruchami učenia) Schmidtová, Harčaríková (2009, 2010 In Schmidtová, 2011 s. 83).
- Následky sluchového postihnutia, ktoré sú ovplyvnené podmienkami sociálneho prostredia. Ide predovšetkým o blízke osoby z kruhu rodiny postihnutého, ale aj všetky osoby a inštitúcie, ktoré kladne pôsobia na starostlivosť, stimuláciu a podporu osoby so sluchovým postihnutím. Do tejto oblasti patrí aj účinnosť technických pomôcok, ktorých optimálne technické parametre spolurozhodujú o efektívnosti vývinu reči a počutia (Leonhardt, 2001).

Leonhardt (2001) rozdeľuje populáciu osôb so sluchovým postihnutím nasledovne:

1. Nedoslýchaví

Nedoslýchavosť môže človeka postihnúť v každom veku, ide o veľmi homogénnu skupinu. „Z pedagogického hľadiska za človeka s nedoslýchavosťou považujeme takú osobu, ktorej poškodenie sluchového orgánu spôsobuje narušenie sluchového vnímania do tej miery, že pomocou kompenzačných pomôcok môže vnímať hovorenú reč a aj keď obmedzene, auditívnu spätnou väzbou môže kontrolovať vlastnú reč“ (Leonhardt, 2001, s. 72). Nedoslýchavosť môže byť prevodového typu alebo sensorineurálneho (percepčného) typu. Výslovnosť osôb s prevodovou nedoslýchavosťou nie je zvlášť nápadná, niekedy trpí správnym slovným prízvukom, melódiou a dynamikou výslovnosti. Prevodová nedoslýchavosť je liečená otologicky, alebo kompenzovaná pomocou načúvacieho aparátu. Sensorineurálna (percepčná) nedoslýchavosť sa okrem kvantitatívnej poruchy sluchu vyznačuje aj kvalitatívnym narušením auditívnej percepcie. Počuté zvuky sú nie len slabé ale aj

deformované, čo sťažuje porozumenie hovorenej reči do tej miery, že reč sa stáva nezrozumiteľnou a najviac je narušená percepcia sykaviek.

2. Nepočujúci

Nepočujúci sú takí ľudia, u ktorých sluchová porucha nastala v rannom detskom veku (preperi-, postnatálnom veku), pred osvojením reči (v prelingválnom veku) v takej miere, že úplne stratili sluch, alebo ich sluchová funkcia bola ťažko narušená. Z fyziologického hľadiska ide v prípade nepočujúcich o extrémny prípad percepčného typu poruchy (porucha je v Cortiho orgáne). Zvuková stránka reči aj pri dobrej starostlivosti ostáva narušená, lebo sebakontrola reči sluchovou cestou nie je u nich možná.

3. Dospelé nedoslýchavé osoby s postlingválnou nedoslýchavosťou

Nedoslýchavosť, ktorú ľudia získajú po nadobudnutí (základnej) slovnej zásoby sa líši od ohluchnutia tým, že dospelý človek s nedoslýchavosťou môže komunikovať hovorenou rečou a (napr. v rozhovore) svoje zvýšené sluchové schopnosti uplatniť v pasívnej reči. Podľa niektorých autorov je nemožné odlišiť osobu s postlingválnou nedoslýchavosťou od človeka s vrodenu alebo prelingválnou nedoslýchavosťou.

4. Ohluchlí

Do tejto kategórie patria deti, mladiství a dospelí ľudia, u ktorých totálna alebo praktická hluchota nastala po ukončení spontánneho vývinu slovnej zásoby (teda postlingválne). Hluchota u nich neumožní sluchom vnímať reč a ostatné zvuky. Ľudia s ohluchnutím majú zachované akustické predstavy, ktoré vedia aktualizovať. Pre ľudí s ohluchnutím znamená kochleárna implantácia (CI) veľkú pomoc, preto ju treba uskutočniť v krátkom čase po ohluchnutí, ak jej nebránia medicínske kontraindikácie. Pomocou CI sa môže človek s ohluchnutím znova zaradiť „do sveta počujúcich“.

5. Osoby s kochleárnym implantátom (CI)

Ide o skupinu detí a dospelých s kochleárnym implantátom. Táto skupina ľudí presadzuje označenie: osoby s CI, deti s CI. V popise predmetnej populácie treba rozlíšiť skupinu „ohluchlých s CI“ a skupinu „nepočujúcich s CI“. Osoby s ohluchnutím po aplikácii CI znova poznávajú svoje predchádzajúce sluchové zážitky. Po čase sa naučia s rozličným úspechom identifikovať aj hluk a auditívne rozumieť reči. Ľudia s CI ostávajú ľuďmi so sluchovým postihnutým, i keď sa im v určitom zmysle sluch prinavrátil (Leonhardt, 2001).

2 KOMUNIKÁCIA OSÔB SO SLUCHOVÝM POSTIHNUTÍM

Sluchové postihnutie je predovšetkým komunikačný hendikep. V dôsledku obmedzenej komunikácie sú osoby so sluchovým postihnutím nútené prekonávať spoločenskú izoláciu ako jednotlivci, alebo aj ako komunita. Obojstranná bezproblémová komunikácia je nielen predpokladom existencie jednotlivca v spoločnosti, ale aj základom pre všestranný rozvoj osobnosti. Vychádzame z poznatkov, že všetky osoby so sluchovým postihnutím sa počas svojho života stretávajú so situáciou, kedy majú problémy s komunikáciou. Kvalitne poskytované služby tlmočníkov a osobných asistentov umožňujú osobám so sluchovým postihnutím dosiahnuť vyššie vzdelanie, ďalšie vzdelávanie, aktívne zapojenie sa do spoločenského, pracovného ale aj politického systému (Tarciová, 2005).

2.1 Formy a prostriedky komunikácie osôb so sluchovým postihnutím

Primárnym problémom osôb so sluchovým postihnutím je vytvorenie primeranej komunikácie, čiže eliminovanie komunikačnej bariéry, ktorú chápeme ako bariéru v medziľudskej komunikácii a v získavaní informácií, ktoré sa prejavujú v rôznom rozsahu, vzhľadom na objektívne aj subjektívne faktory, ktoré v reálnom živote komunikáciu a získavanie informácií ovplyvňujú. Práve pre tieto špecifiká u osôb so sluchovým postihnutím hovoríme aj o špecifických formách komunikácie a o komunikačnom systéme osôb so sluchovým postihnutím (Tarciová, 2007).

Tarciová (2005) rozlišuje:

- primárne komunikačné formy,
- sekundárne komunikačné formy,
- pomocné technické komunikačné prostriedky.

Medzi primárne komunikačné formy zaraďuje hovorený jazyk, posunkový jazyk a písomnú formu jazyka.

Hovorený jazyk - hovorená reč osôb s nedoslýchavosťou, hlavne s prevodovou poruchou sluchu musí byť zvlášť nápadná. Niekedy je nesprávny slovný prízvuk, melódia a dynamika výslovnosti, čo vyplýva z toho, že nepočujú dobre koncové hlásky, predložky, prípony a ostatné flexibilné elementy reči Leonhardt, Wiszotzki (2001 In Tarciová, 2007, s. 60). U nepočujúcich priebeh rečového vývinu výrazne determinuje stupeň sluchového postihnutia a vek, kedy k postihnutiu došlo. Táto problematika je ale natoľko zložitá, že môžeme sledovať rozličnú úroveň hovoreného jazyka u osôb, ktoré majú rovnakú stratu

sluchu získanú aj v rovnakom období. U nepočujúcich môžeme nájsť nápaditosti alebo odlišnosti v intenzite hlasu, rytme reči, nesprávnom hospodárení s dychom a v artikulácii (Tarciová, 2007).

Posunkový jazyk je základným jadrom komunikácie v komunite nepočujúcich. U nás sa používa termín posunková reč v mnohých oblastiach. Vyplýva to zo zákona č. 149/1995 Z. z. o posunkovej reči nepočujúcich osôb. Z jazykovedného hľadiska budeme však používať termín posunkový jazyk. Posunkový jazyk nie je medzinárodný, každý národ má svoj jazyk a to isté platí aj pre posunkový jazyk. U nás je slovenský posunkový jazyk (SPJ) (Vojtechovský, 2011).

„Posunkový jazyk nie je vlastne „pravý“ jazyk, je to umelý posunkový systém, ktorý má uľahčiť komunikáciu medzi nepočujúcimi používateľmi posunkového jazyka a počujúcimi používateľmi hovoreného jazyka“ (Vojtechovský, 2011, s. 204).

Posunkový jazyk môžeme charakterizovať nasledovne:

- nonvokálny, ale verbálny jazykový systém,
- vizuálne – priestorový jazyk,
- jazyk s vlastnou gramatikou,
- jazyk s vlastnou posunkovou zásobou,
- je nezávislý od hovoreného jazyka,
- má svoje roviny,
- je to prostriedok dorozumievania a vyjadrovania sa nepočujúcich a počujúcich osôb.

Posunkový jazyk je najcharakteristickejším znakom, prostredníctvom ktorého aj laici popisujú a spoznávajú nepočujúce osoby. Posunkový jazyk je produkovanie celých výpovedí, ktoré pozostávajú z jednotlivých posunkov, ktoré sú celé pojmy, respektíve niekoľko pojmov prostredníctvom manuálnych prostriedkov rúk a ramien a nemanuálnych prostriedkov a to mimika tváre, pohyby úst a hlavy (Tarciová, 2005).

Písomná forma jazyka - v posledných rokoch s prudkým rozvojom techniky a s bežným rozšírením niektorých technických prostriedkov (napr. mobil, chat, internet...) vzrastá potreba písomného jazyka u osôb so sluchovým postihnutím. Jednotlivé technické zariadenia, totiž umožňujú bezproblémovú komunikáciu, rozširujú sa možnosti pracovného uplatnenia. Veľa nepočujúcich, aj osôb s nedoslýchavosťou však nie je schopných komunikovať písomnou formou jazyka tak, aby bolo ich zdelenie pre príjemcu zrozumiteľné a často nie sú schopní porozumieť písanému textu. Pri písomnej forme jazyka sú vo väčšej miere využívané slovné druhy ako podstatné mená a slovesá. Slová písané nepočujúcimi sú

často chybné, majú nesprávny tvar, alebo sú nesprávne časované a skloňované. Prevažujú jednoduché vety na úkor súvetí (Tarciová, 2005).

K sekundárnym komunikačným formám Tarciová (2005) zaraďuje:

Posunková slovenčina - ide o simultánne využívanie dvoch jazykov (hovoreného a posunkového), ktoré sa realizujú v rozličných modalitách. Znamená to, že posunky sa priradujú k hovorenému jazyku s využitím jeho gramatiky.

Prstová abeceda je tiež nazývaná ako daktylná abeceda. Vyjadruje jednotlivé písmená polohami a tvarmi prstov. Vo svete sú rozšírené a bežne používané dva druhy prstovej abecedy a to jednoručná a dvojručná, u nás sa používa jednoručná aj dvojručná prstová abeceda (Vojtechovský, 2011).

Odzeranie nedostatočné vnímanie sluchom je možné do určitej miery kompenzovať využívaním zraku, sledovaním viditeľných pohybov hovoridiel, osoba so sluchovým postihnutím na základe pohybov úst, pier, sánky, mimiky tváre vníma komunikáciu. V staršej literatúre sa uvádza čítanie z pier alebo odčítanie. Môžeme hovoriť o vnímaní orálnej hovorenej reči, čítaní z pier, odpozorovaní. Dôležitou podmienkou techniky odzerať sú vonkajšie a vnútorné podmienky odzerať. K vonkajším patrí, že odzerať stojí pred hovoriacim, dokonalý očný kontakt, dobré osvetlenie, tempo reči treba mierne znížiť, ale aj technika hovorenia a téma rozhovoru (Leonhardt, 2001).

Neverbálna komunikácia zahŕňa všetky prejavy komunikácie, ktoré sú neslovné, neverbálne. Neverbálna komunikácia podáva informácie o emóciách, pocitoch a vyjadruje čo si osoba pri komunikácii myslí. Patrí sem aj fyzický kontakt, pohľad, mimika, gestikulácia či pantomíma (Vojtechovský, 2011).

Pomocné technické komunikačné prostriedky osôb so sluchovým postihnutím využívajú niektorú z primárnych komunikačných foriem a pozostávajú z dvoch základných skupín:

- pomocné akusticko – technické prostriedky,
- pomocné vizuálne – technické prostriedky.

Medzi pomocné akusticko – technické prostriedky patria komunikačné pomôcky ako načúvacie aparáty, kochleárne implantáty, telefóny pre osoby s nedoslýchavosťou, video telefóny, telefaxy a FM audioteknika (zariadenie na príjem zvuku, ktoré pracujú na princípe rádiových vln FM. Medzi pomocné vizuálne – technické prostriedky patria aj podmienky prostredia (osvetlenie, vzdialenosť), bez ktorých komunikácia osôb so sluchovým postihnutím nie je vôbec možná (Tarciová, 2005).

2.2 Metódy edukácie

Tarcsiová (2005) rozvádza všeobecné aktuálne delenie metód vzdelávania detí so sluchovým postihnutím. Základné členenie metód je na monosenzorické a polysenzorické. Medzi monosenzorické patrí auditívno – verbálny prístup. Ďalšou skupinou sú metódy vzdelávania s manuálnou komunikáciou, ktoré ďalej delíme na tie, ktoré využívajú posunkový jazyk a tie, ktoré sú bez posunkového jazyka. Do skupiny metód využívajúcich posunkový jazyk patrí totálna a simultánna komunikácia a bilingválna metóda. Medzi polysenzorické metódy nevyužívajúce posunkový jazyk zaraďujeme orálnu metódu, Rochesterškú a Cuedspeech. Do skupiny metód bez manuálnej komunikácie zaraďujeme verbotonálnu metódu.

V súčasnosti sa najvýraznejšie vo vzdelávaní ľudí so sluchovým postihnutím akceptuje trend auditívno – verbálny a bilingválny. V minulosti sa najviac využívali metódy, ktoré používajú zvukový jazyk, čiže orálne a tie, ktoré používajú posunkový jazyk, čiže bilingválne. Cieľom *auditívno – verbálneho prístupu* je vzdelávať sa zvukovým jazykom, naučiť deti so sluchovým postihnutím jazyk a reč prioritne prostredníctvom sluchového vnímania, teda cez počúvanie a využiť možnosť vyrastať v prirodzenom prostredí domova, vzdelávať sa v blízkosti domova a to v pedagogickom procese bežných škôl, deťom sa tak poskytuje možnosť žiť v prostredí, ktoré im dovoľuje a ponúka stať sa nezávislými, zúčastňovať sa na bežnom kultúrnom a spoločenskom živote spoločnosti (Schmidtová, 2009). Tarcsiová (2005) uvádza, že *bilingválny prístup* je najmodernejší prístup k vzdelávaniu nepočujúcich žiakov, založený na používaní posunkového jazyka. Pri bilingválnom prístupe sa používa prirodzený posunkový jazyk, ktorý je prvým (primárnym) jazykom a dieťa si ho má osvojovať za bežných, životných podmienok a sekundárny jazyk (jazyk spoločnosti, v ktorej žije) sa učí ako cudzí jazyk. Podmienkou realizovania tohto prístupu sú nepočujúci učitelia na surdopedických školách, ktorí majú žiakom sprostredkovať jazyk nepočujúcich a kultúru nepočujúcich.

2.3 Dôsledky obmedzenej komunikácie osôb so sluchovým postihnutím

Osoby so sluchovým postihnutím a ich problémy, s ktorými sa denne stretávajú. Ťažko ich úplne zovšeobecniť. Osoby so sluchovým postihnutím musia vo svojom každodennom živote čeliť množstvu prekážok, ktoré sú pre počujúcu populáciu neviditeľné. Niekedy

človek ani netuší, že osoby so sluchovým postihnutím stoja vedľa nás, keďže ich postihnutie nie je viditeľné, pretože nemá ani vozík, ani bielu palicu. Z tohto dôvodu často jednotlivci so sluchovým postihnutím prežívajú nepríjemné situácie, kde musia vysvetľovať, že majú sluchové postihnutie. Široká verejnosť často vníma sluchové postihnutie ako medicínsky problém a nevedomujú si, že sluchové postihnutie má ďalekosiahlejšie dôsledky. Môžeme hovoriť o nasledovných sférach dopadu sluchového postihnutia na osobu: komunikačná bariéra, deficit v orientačných schopnostiach, psychickú záťaž, obmedzenie siete sociálnych kontaktov a negatívny vplyv na vývoj myslenia, ktoré vychádza z reči (Tarciová, 2005). Najväčšou bariérou je komunikácia a z toho často kráť pramení aj bariéra informačná. Dôsledky informačnej bariéry sa prejavujú v tom, že osoby so sluchovým postihnutím o nejakej veci vôbec nemajú vedomosti, resp. len čiastočné alebo nepravdivé, pretože im informácie unikajú. Veľakrát ľudia radia „veď nech píšú a budú si rozumieť“. V reále je to nemožné. Osoby so sluchovým postihnutím majú problém s čítaním, resp. s porozumením obsahu pojmov. Ako uvádza Tarciová (2005) informačná bariéra nie je prekážkou len pre ľudí so sluchovým postihnutím, ale aj pre počujúcu verejnosť. Počujúci ľudia nemajú ani elementárne informácie o komunite osôb so sluchovým postihnutím a nepoznajú ani základné pravidlá komunikácie s osobami so sluchovým postihnutím. Osoby so sluchovým postihnutím sú rôzne a patria tam osoby s nedoslýchavosťou, nepočujúce, s kochleárnym implantátom. Aká je komunikačná a informačná bariéra závisí aj od stupňa a veľkosti straty sluchu, resp. v akom veku došlo k postihnutiu. Aj osoby s ohluchnutím majú v bežnej komunikácii informačnú bariéru. Tá sa potom prejavuje tak, že sa často uzatvárajú do seba, oddeľujú sa od ľudí z dôvodu, že sa nevedia zapojiť do bežného rozhovoru. Spoločnosť veľmi málo myslí na osoby so sluchovým postihnutím. Vo svete sú v rôznych kultúrnych zariadeniach (kinách, divadlách, v kostoloch) apod. zabudované mikrofóny s indukčnými slučkami, niekde sa mení hovorené slovo na písané, aby si ho mohli prečítať. K dispozícii sú kompenzačné pomôcky a tiež napr. aj tlmočníci posunkového jazyka, ktorého ku komunikácii s osobou potrebuje aj počujúca spoločnosť (Gušťařiková, 2008).

Sluchové postihnutie je predovšetkým komunikačný hendikep. Osoby so sluchovým postihnutím sú nútené prekonávať spoločenskú izoláciu ako jednotlivci, alebo aj ako komunita rovnakým spôsobom ľudí s postihnutím. Stereotypom vnímania osôb so sluchovým postihnutím je prehliadanie objektivity ich hendikepu súvisiacej s obmedzenou komunikačnou schopnosťou. Posuny nie úplne zachytenej konverzácie, slov, môžu znamenať významové negovanie a následne veľké potenciálne nedorozumenia. Nedostatok

dostupných verbálnych podnetov môže mať závažné sociálne dôsledky a to najmä uzatváranie sa pred okolitým prostredím, osobnostné deformácie, sklony k patologickým duševným stavom (Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím, 2011). Vojtechovský (2011) uvádza, že dôsledky sluchového postihnutia sa prejavujú aj v komunite nepočujúcich, pričom najzávažnejším spoločenským dôsledkom komunikácie medzi nepočujúcimi je nedostatočné súkromie a diskretnosť. Súkromie a diskretnosť sú ťažko dosiahnuteľné, pretože rozhovor v posunkovom jazyku je viditeľný. Tak sa stáva, že aj iní nepočujúci vedia o mnohých problémoch ostatných nepočujúcich.

Ľudia so sluchovým postihnutím sa rodia do majoritnej spoločnosti počujúcich, ktorej sa musia prispôbovať celý život a to najmä v rodine, škole, v práci ale aj pri voľnočasových aktivitách. Po celý život ich sprevádza aj jazyková bariéra, ktorá predstavuje nedostatočnú úroveň osvojenia si národného jazyka v jeho hovorenej a písanej forme a čítanie s porozumením (Tarciová 2005). V dôsledku nedostatočného osvojenia si hovorenej, respektíve písanej formy jazyka ľudia so sluchovým postihnutím trpia komunikačnými neúspechmi a začínajú sa vyhýbať ľuďom, s ktorými sa ťažko dorozumieva a uzatvárajú sa do vlastného sveta. Ľudia so sluchovým postihnutím sú často vystavovaní stresu v situáciách, kedy musia odzerať a komunikovať slovne, nie sú schopní úplne pochopiť a splniť požiadavky prostredia a tak často prežívajú pocity vlastného sklamania. Tieto bariéry im potom znemožňujú zapojiť sa do aktivít spoločnosti a viesť plnohodnotný život podľa svojich predstáv.

Na elimináciu dôsledkov sluchového postihnutia v dnešnej spoločnosti využívame systém tlmočníkov. Tlmočnická služba podľa § 44 zákona č. 448/2008 o sociálnych službách, je sociálna služba poskytovaná fyzickej osobe odkázanej na tlmočenie. Ďalej sa v zákone uvádza, že tlmočnickou službou sa poskytuje tlmočenie v posunkovej reči, artikulačné tlmočenie alebo taktilné tlmočenie. Tlmočníci ako osobní asistenti pre ľudí so sluchovým postihnutím sa vo veľkej miere podieľajú na odstraňovaní bariér a eliminácii dôsledkov sluchového postihnutia. Dôsledky sluchového postihnutia je možné eliminovať prostredníctvom debarierizácie počujúceho a nepočujúceho prostredia. Podľa čl. 9, 2e Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím na debarierizáciu prostredia prostredníctvom poskytovania rôznych foriem živej pomoci a na sprostredkovanie pre osoby so sluchovým postihnutím majú slúžiť tlmočníci posunkového jazyka.

3 OSOBNÁ ASISTENCIA

Osobná asistencia umožňuje aj ľuďom so zdravotným postihnutím viesť relatívne a v rámci možností nezávislý a samostatný život, byť rovnoprávnym členom svojej rodiny a komunity, zapájať sa do bežného života, byť tak prospešný pre seba, okolie a prípadne aj spoločnosť. Medzi asistentom a užívateľom osobnej asistencie musí byť rovnocenný vzťah, ani jeden z nich by nemal mať pocity závislosti, či využívania ako uvádza Adamovičová, Gričová (2000 In Madunová, Duračinská, 2008, s. 20).

„Asistencia znamená kompenzovanie nášho postihnutia delegovaním úloh na iné osoby. Tieto úlohy zahŕňajú aktivity, ktoré vôbec nemôžeme vykonávať sami, alebo v ktorých nie sme dost' dobrí. Delegujeme ich, aby sme mali čas a energiu špecializovať sa v tých aktivitách, ktoré môžeme vykonávať dobre sami.“ „Pojem „osobná“ znamená, že pomoc musí byť prispôbená individuálnym potrebám. Znamená to tiež, že sám užívateľ rozhodne, ktoré aktivity majú byť delegované a kedy a ako majú byť vykonané“ (Ratzka, 1989, s. 4).

Repková (1999) v kapitole o osobnej asistencii uvádza: „Asistentov si vo všeobecnosti zvykneme predstavovať ako ľudí, ktorí sa pohybujú okolo veľkých manažérov, odborníkov, výskumných a vedeckých pracovníkov, teda všade tam, kde sa deje niečo zásadné, rozhodujúce a veľké. Ak niekto niekomu „iba“ pomáha pri činnostiach, ktoré by za bežných okolností, t.j. keby nemal zdravotné postihnutie, vykonával sám (nar. obliekanie, jedenie, tlmočenie), ide o niečo, čo si vyžaduje takýto honosný názov?“ Repková ďalej pokračuje viacerými otázkami o osobnej asistencii a asistentoch a ukončuje tieto úvahy vetou „poďme preto poporiadku“ (Repková, 1999, s. 146). K tomuto názoru sa pripájame i my a uvádzame vymedzenie pojmov:

Užívateľom osobnej asistencie je fyzická osoba s postihnutím, ktorá z dôvodu postihnutia nemôže vykonávať niektoré činnosti ako napríklad obliecť sa, navariť si, nakúpiť si, upratať alebo úkony súvisiace s mobilitou. Pri týchto úkonoch mu na základe zmluvy o výkone osobnej asistencie pomáha – asistuje – osobný asistent. Na osobnú asistenciu musí byť odkázaná podľa komplexného posudku, ktorý vydáva miestne príslušný Úrad práce sociálnych vecí a rodiny, takejto osobe s ťažkým zdravotným postihnutím možno poskytovať peňažný príspevok na osobnú asistenciu. Užívateľom osobnej asistencie môže byť aj osoba, ktorá je schopná si hradiť náklady na osobnú asistenciu z vlastných finančných zdrojov (Madunová, Duračinská, 2008).

Osobný asistent je človek, ktorý dobrovoľne na základe písomnej dohody, dáva svoj čas a svoju fyzickú silu do služieb človeka s postihnutím na základe jeho individuálnych – osobných – požiadaviek a potrieb (Madunová, Duračinská, 2008).

„Osobný asistent by mal byť spoľahlivý a zodpovedný, ochotný pomáhať, priateľsky, empatický a trpezlivý“ (Škovierová, 2007)

Ako uvádzajú Madunová, Duračinská (2008) užívateľ osobnej asistencie si sám vyberá svojho asistenta a musí mať na pamäti, že prácu osobného asistenta riadi - koordinuje sám užívateľ podľa svojich potrieb. Osobní asistenti sa počas práce dostávajú často do situácií, keď tie isté činnosti, vykonávajú inak, ako sú na ne zvyknutí z domáceho prostredia. Je veľmi dôležité, aby si osobní asistenti uvedomili, že „know – how“ dobrého asistenta je v tom, že asistuje presne podľa pokynov svojho užívateľa a na svet sa „pozerá“ jeho očami. V asistencii nie je pre asistentov veľa priestoru na improvizovanie a presadzovanie si svojich názorov a spôsobov vykonávania činností. V mnohých prípadoch osobný asistent vo veľkej miere zasahuje do súkromia človeka s postihnutím. Poskytuje svoje služby jemu, ale zároveň aj celej rodine alebo blízkeho okoliu užívateľa. To vyžaduje veľkú dávku slušného a taktného správania, schopnosť odhadnúť svoje pole pôsobenia, rámec svojich povinností. Treba si uvedomiť, čo je ešte osobný priestor asistenta a čo už je osobný priestor užívateľa, prípadne iného člena rodiny.

Osobná asistencia poskytovaná ľuďom so sluchovým postihnutím je cestou debarierizácie rôznych oblastí života a vo veľkej miere sa podieľa na eliminácii dôsledkov sluchového postihnutia. Vytvorenie primeranej komunikácie, čiže eliminovanie komunikačnej bariéry a jej odstraňovanie je možné prostredníctvom špeciálne vyškolených tlmočníkov - ako osobných asistentov pre ľudí so sluchovým postihnutím.

Výber a najímanie osobných asistentov

Najspoľahlivejší a najbežnejší spôsob hľadania osobných asistentov je rozhodnúť „siete“ medzi známymi, tí sa pýtajú svojich známych a tí zas svojich. Najväčším pozitívom takejto formy výberu asistenta je, že dotýčaný je od niekoho odporučený, poznajú ho a tak majú k dispozícii informácie významné pre rozhodnutie o výbere asistenta a tým sa znižuje riziko, že by sme si našli asistenta so zlým úmyslom. Časom však tento spôsob nepostačuje a tak niektorí užívatelia zainteresujú svojich odchádzajúcich asistentov, aby im niekoho odporučili ako náhradu za seba. Ak majú užívatelia problémy s hľadaním asistentov môžu si podať inzerát alebo vyvesiť oznam vo svojom okolí. Keď sa podarí nájsť akoukoľvek formou potenciálneho osobného asistenta, treba si dávať pozor na prvý kontakt, k užívateľovi prichádzajú cudzie osoby, o ktorých nič nevie a tak by bolo vhodné, aby sa

prvé stretnutie uskutočnilo v prítomnosti tretej osoby, aby sa predišlo problémom. Istým riešením, ako predísť nebezpečenstvu pri stretnutí s asistentmi je začať hľadať asistentov cez agentúry osobnej asistencie, ktoré robia istý výber a ich pracovníci sa snažia rozpoznať náznaky špekulatívneho alebo nečistého konania. „Je ale nutné povedať, že ani asistenti odporúčaní agentúrou osobnej asistencie nemajú 100 % záruku činnosti, preto je dôležité, aby boli užívatelia veľmi opatrní pri výbere asistentov“ (Madunová, Duračinská, 2008, s. 37).

3.1 História osobnej asistencie vo svete a na Slovensku

Koncom 60-tych rokov vzniklo v Spojených štátoch amerických hnutie Independent Living (nezávislý život). Jeho zakladateľom bol Ed Roberts na univerzite v Berkeley v Kalifornii spoločne s piatimi kamarátmi, ktorý mali taktiež zdravotne postihnutí. Ed Roberts je považovaný za jedného zo zakladateľov a jedného z najväčších lídrov hnutia za práva ľudí s postihnutím. Hnutie Independent Living si kládlo za cieľ dosiahnuť úplnú rovnoprávnosť zdravých a ľudí so zdravotným postihnutím. V roku 1969 vytvorili program s názvom Stratégia nezávislého života a v 70-tych rokoch vzniklo i prvé Centrum nezávislého života. Centrá nezávislého života poskytujú poradenstvo ľuďom s postihnutím, radia o osobnej asistencii, alebo poskytujú právnu pomoc. Po rokoch sa hnutie nezávislého života stalo medzinárodným. Zo Severnej Ameriky sa rozšírilo na všetky kontinenty. K hnutiu Independent Living sa postupne prihlásilo veľa ďalších štátov a vzniklo aj Európske hnutie nezávislého života s názvom The European Network of Independent Living (ďalej ENIL), ktoré združuje jednotlivé európske centrá, pomáha im v činnosti a vytvára koordinačnú a informačnú sieť. Organizácie v jednotlivých štátoch prijali zásady hnutia a prispôbili ich svojim konkrétnym potrebám (Madunová, Duračinská, 2008).

Filozofia nezávislého života vychádza z predpokladu, že k základným potrebám každého človeka patrí túžba po samostatnom a zmysluplnom živote. Človek so zdravotným postihnutím pociťuje túto potrebu rovnako ako osoba bez postihnutia. Chce žiť nezávisle, rozhodovať sám za seba a prevziať za seba a svoje rozhodnutia zodpovednosť. Znamená to, že v praktickom živote sú občanom s postihnutím poskytované rovnaké individuálne možnosti, vrátane kontroly nad svojím každodenným životom tak, ako je to v prípade osôb bez zdravotného postihnutia. Na Slovensku do roku 1989 existovali rôzne formy starostlivosti o ľudí s postihnutím, zamerané na ústavnú starostlivosť alebo opatrovateľskú službu v domácnosti. Išlo zväčša o zdravotnícke zariadenia. Až v roku 1996 vzniklo

slovenské Centrum samostatného života, ktoré začalo hľadať iné možnosti v starostlivosti o ľudí s postihnutím, než aké boli dovtedy. V rokoch 1996 – 98 Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky (MPSVaR SR) viedlo v Slovenskej republike projekt zameraný na školenie o osobnej asistencii a filozofii nezávislého života pre zástupcov ľudí s postihnutím a pracovníkov štátnej správy. Zúčastnili sa ho aj zástupcovia Organizácie muskulárnych dystrofikov (OMD). Projekt vyústil v roku 1998 do prijatia zákona o sociálnej pomoci č. 195/1998 s ustanovením o asistencii vo forme peňažného príspevku na kompenzáciu dôsledkov postihnutia. Tento zákon vstúpil do platnosti roku 1999. Na jeho základe môže občan s postihnutím požiadať o priznanie nároku na finančný príspevok, slúžiaci na zabezpečenie osobnej asistencie a pomocou neho sa posunul aj problém komunikácie ľudí so sluchovým postihnutím v spoločnosti dopredu. V roku 2000 viedla OMD v Slovenskej republike vzdelávací projekt, počas ktorého tím školiteľov prednášal o nezávislom živote a o osobnej asistencii. Jeho cieľom bolo implementovať nový sociálny zákon a asistenciu do praxe aj vo všetkých regiónoch Slovenska. Z praxe vyplynula potreba venovať sa klientom, ktorí asistenciu využívajú, alebo by mali záujem ju využívať a tak v roku 2000 vznikla Agentúra osobnej asistencie pod hlavičkou Organizácie muskulárnych dystrofikov v SR. Vznikla v rámci projektu, ktorý podporilo finančným grantom MPSVaR SR. Potreba jej založenia vyplynula z požiadaviek klientov s postihnutím a z praxe, jej úlohami je venovať sa klientom, pre ktorých je osobná asistencia ako forma pomoci vhodná, pomôcť klientom s hľadaním asistentov a rozšíriť poradenstvo aj na rodinných príslušníkov (Madunová, Duračinská, 2008).

3.2 Princípy práce osobného asistenta s osobami so sluchovým postihnutím

„Asistencia sa riadi princípmi, ktoré spočívajú v uvedomení si nezávislosti a individuality užívateľa ako samostatnej osoby, ktorá má síce určité obmedzenia, ale napriek tomu je to bytosť rovnocenná s inými“ (Škovierová, 2007, s. 21).

Osobná asistencia sa riadi tzv. 4D princípmi:

1. Deinštitucionalizácia - užívateľ osobnej asistencie má možnosť riadiť svoju pomoc – osobnú asistenciu priamo doma alebo v prostredí, kde to potrebuje, bez toho, aby zasahovali iné inštitúcie, ak si to neželá ako uvádza Gričová (2000 In Madunová, Duračinská, 2008, s. 22).

2. Deprofesionalizácia – osobní asistenti nemajú a ani nepotrebujú žiadne špeciálne vzdelanie alebo kvalifikáciu, človek s postihnutím sám zaúča asistentov, ako mu treba pomáhať, na základe svojich požiadaviek, potrieb a zvyklostí. Asistencia je založená na medziľudskom vzťahu a dohode medzi užívateľom a asistentom (Ratzka, 1989).

3. Delimitácia - znamená, že osobná asistencia je vymedzená časom, ktorý je priznaný užívateľovi zo zákona o sociálnej pomoci, nie však počtom úkonov za tento čas. Asistenciu nemožno obmedziť na výkon pevne stanoveného počtu činností. Niektorí sa potrebujú napríklad najesť dvakrát za deň a iní päťkrát. Preto je dôležité riadiť sa individuálnymi potrebami konkrétneho človeka (Ratzka, 1989).

4. Demedikalizácia – rozlišujú sa pojmy postihnutie a choroba, človek s postihnutím vyhľadá lekársku pomoc len vtedy, keď naozaj ochorie, inak len na základe existencie postihnutia, nesmie byť považovaný a označovaný za chorého (Madunová, Duračinská, 2008).

V princípe deprofesionalizácie je uvedené, že osobní asistenti nepotrebujú žiadne špeciálne vzdelanie, avšak v prípade osobnej assistencie pre ľudí so sluchovým postihnutím, sa tento princíp vylučuje. Pretože v zmysle zákona č. 447/2008 o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia v § 23 odsek 6 sa uvádza, že „osobný asistent vykonávajúci tlmočenie občanom so sluchovým postihnutím je povinný preukázať príslušnému úradu znalosť komunikovať s fyzickou osobou so sluchovým postihnutím osobitným potvrdením, osvedčením alebo certifikátom. Toto potvrdenie, osvedčenie alebo certifikát vydáva osoba, ktorá má akreditáciu na vzdelávanie tlmočníkov vydanú podľa osobitných predpisov“ (Zákon č. 447/2008, § 23 odsek 6).

3.3 Právna úprava osobnej assistencie na Slovensku

Do 31.12.2008 bola osobná asistencia upravená v ustanovení § 58 zákona č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci. Od 01.01.2009 je osobná asistencia upravená v slovenskom právnom poriadku v druhej hlave zákona č. 447/2008 o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Konkrétne o nej pojedná § 20 Osobná asistencia, § 21 Posudzovanie rozsahu osobnej assistencie, § 22 Peňažný príspevok na osobnú assistenciu, § 23 Práva a povinnosti osobného asistenta a fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím pri výkone osobnej assistencie.

Daňová a registračná povinnosť spolu s odvodmi je v súvislosti s osobnou asistenciou riešená v týchto právnych predpisoch:

- v ustanovení § 6 odsek 2 písmeno b) zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov,
- v § 31 odsek 1 zákona č. 511/1992 Z. z. o správe daní a poplatkov,
- v § 15 a 22 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení
- v ustanovení § 11 odsek 8 písmeno m) zákona č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení.

Podľa zákona č. 447/2008 § 20 osobná asistencia je pomoc fyzickej osobe s ťažkým zdravotným postihnutím pri činnostiach uvedených v tomto zákone. Osobnú asistenciu vykonáva osobný asistent a jej účelom je aktivizácia, podpora sociálneho začlenenia fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím a podpora jej nezávislosti a možnosti rozhodovať sa a ovplyvňovať plnenie rodinných rolí, vykonávanie pracovných aktivít, vzdelávacích aktivít a voľno-časových aktivít.

Rozsah osobnej asistencie sa určuje podľa činností uvedených v prílohe č. 4 zákona 447/2008, ktoré si nemôže fyzická osoba s ťažkým zdravotným postihnutím vykonávať sama a počtu hodín, ktoré sú potrebné na ich vykonanie. Rozsah hodín osobnej asistencie posudzuje príslušný orgán každé tri roky od jeho určenia na účel zistenia, či predchádzajúci určený rozsah hodín osobnej asistencie zodpovedá potrebám fyzickej osoby s postihnutím.

Podľa § 22 zákona č. 447/2008 fyzickej osobe s ťažkým zdravotným postihnutím, ktorá je podľa komplexného posudku odkázaná na osobnú asistenciu, možno poskytovať peňažný príspevok na osobnú asistenciu, ak sa osobná asistencia vykonáva pri činnostiach uvedených v prílohe č. 4 zákona č. 447/2008. Peňažný príspevok na osobnú asistenciu možno poskytovať najskôr od 6. roku veku do dovŕšenia 65. roku veku fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím. Peňažný príspevok na osobnú asistenciu nemožno poskytovať, ak osobnú asistenciu vykonáva napr. manžel, manželka, rodičia alebo fyzická osoba, ktorá prevzala dieťa do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov na základe rozhodnutia súdu, alebo fyzická osoba, ktorú súd ustanovil za opatrovníka. Peňažný príspevok na osobnú asistenciu sa poskytuje vo výške, ktorá zodpovedá ročnému rozsahu osobnej asistencie určenej v eurách. Sadzba na jednu hodinu osobnej asistencie na účely výpočtu výšky peňažného príspevku na osobnú asistenciu je 1,39 % sumy životného minima pre jednu plnoletú fyzickú osobu ustanovenú osobitným predpisom. Peňažný príspevok na osobnú asistenciu sa vypláca mesačne na základe predloženého výkazu o odpracovaných hodinách osobnej asistencie za predchádzajúci kalendárny mesiac

fyzickej osobe s postihnutím alebo aj na základe jej písomného súhlasu agentúre osobnej asistencie.

Práva a povinnosti osobného asistenta a fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím sú zakotvené v § 23. Osobnú asistenciu môže vykonávať len fyzická osoba, ktorá dovŕšila najmenej 18 rokov veku a má spôsobilosť na právne úkony. Osobný asistent vykonáva osobnú asistenciu na základe zmluvy o výkone osobnej asistencie uzatvorenej medzi užívateľom a osobným asistentom alebo uzatvorenej medzi užívateľom a agentúrou osobnej asistencie. Zmluva o výkone osobnej asistencie obsahuje najmä druh vykonávaných činností a rozsah vykonávaných činností, miesto výkonu, obdobie výkonu osobnej asistencie, práva a povinnosti osobného asistenta, odmenu a spôsob vyplácania odmeny. Osobný asistent môže vykonávať osobnú asistenciu najviac desať hodín denne, okrem prípadu ak sa osobná asistencia vykonáva v čase, keď sa užívateľ zdržiava mimo svojho trvalého pobytu alebo prechodného pobytu.

Osobný asistent vykonávajúci tlmočenie občanom so sluchovým postihnutím je povinný preukázať príslušnému úradu znalosť komunikovať s fyzickou osobou so sluchovým postihnutím osobitným potvrdením, osvedčením alebo certifikátom. Toto potvrdenie, osvedčenie alebo certifikát vydáva osoba, ktorá má akreditáciu na vzdelávanie tlmočníkov vydanú podľa osobitných predpisov. Tlmočenie na účely tohto zákona je „tlmočenie v posunkovej reči, artikulačné tlmočenie pre osoby so sluchovým postihnutím a taktilné tlmočenie pre hluchoslepé osoby“ (Zákon č. 447/2008, § 23 odsek 6). Na účely tohto zákona môže osobný asistent vykonávať viacero foriem tlmočenia ak na ich vykonávanie preukáže príslušnému úradu odbornú spôsobilosť.

Fyzická osoba s ťažkým zdravotným postihnutím je povinná predložiť výkaz o počte hodín vykonanej osobnej asistencie za každý kalendárny mesiac príslušnému úradu na vyúčtovanie. Fyzická osoba s ťažkým zdravotným postihnutím môže vo výkaze o odpracovaných hodinách osobnej asistencie uviesť len činnosti, na ktoré je odkázaná podľa vypracovaného posudku. Príslušný orgán vyplatí peňažný príspevok na osobnú asistenciu najneskôr do 20 dní od predloženia výkazu. Fyzická osoba s ťažkým zdravotným postihnutím je potom povinná predložiť príslušnému úradu potvrdenie o vyplatených odmenách osobnému asistentovi (Zákon č. 447/2008).

Podľa § 4 zákona č. 149/1995 o posunkovej reči nepočujúce osoby majú právo na používanie posunkovej reči, vzdelávanie sa s použitím posunkovej reči, informácie pomocou posunkovej reči v televíznom vysielaní verejnoprávnej inštitúcie, v knižniciach a videotékach. Podľa § 5 nepočujúce osoby majú právo na tlmočníka posunkovej reči,

ktorý tlmočí do štátneho jazyka alebo zo štátneho jazyka pri riešení základných životných problémov nepočujúcich osôb v styku so štátnymi orgánmi, orgánmi územnej samosprávy a inými právnickými osobami a fyzickými osobami.

3.4 Oblasť poskytovania osobnej asistencie pre ľudí so sluchovým postihnutím

Ako sme už spomínali, asistent pomáha užívateľovi v tých úkonoch, ktoré nezvláda urobiť sám a ktoré by v prípade dobrého zdravotného stavu bol schopný vykonávať samostatne. To znamená, že náplň práce asistenta je rôznorodá v závislosti od konkrétneho človeka a od jeho konkrétnych potrieb, úloh a postavenia v domácnosti, v rodine, či kolektíve. Osobná asistencia je predovšetkým spolupráca s konkrétnym človekom. Niektorí ľudia potrebujú len jednoduché služby ako napríklad nakúpiť alebo upratať. V takýchto prípadoch môže byť vzťah teoreticky aj pomerne neosobný. Iní potrebujú pomoc aj pri osobnej hygiene a obliekaní, čo je veľmi intímna záležitosť. Preto je namieste, aby asistent vedel reagovať na potreby primerane (Repková, 1999). Ľudia so sluchovým postihnutím vo väčšine nepotrebujú osobných asistentov na činnosti podľa zákona č. 447/2008 ako napríklad vstávanie, líhanie, obliekanie na upratovanie, na osobnú hygienu či varenie a nakupovanie. Ako sme už niekoľkokrát spomínali strata sluchu má na človeka zásadný dopad hlavne na komunikáciu. Najpodstatnejšou komunikačnou formou v spoločnosti je hovorená reč. Pri strate sluchu dochádza k narušeniu vývinu reči, pretože znemožňuje spätné počutie hovorených slov a značne obmedzuje porozumenie reči ostatných. Ako uvádza Tarcsiová (2005) obojstranná bezproblémová komunikácia je nielen predpokladom existencie jednotlivca v spoločnosti, ale aj základom pre všestranný rozvoj osobnosti. K bezproblémovej komunikácii ľudí so sluchovým postihnutím a na prekonávanie ich komunikačnej bariéry v dnešnej spoločnosti využívame systém tlmočníkov. Ľudia so sluchovým postihnutím sa každý deň stretávajú so situáciami, kedy majú problémy s komunikáciou a kvalitne poskytované služby tlmočníkov, osobných asistentov im umožňujú dosiahnuť vyššie vzdelanie, ďalšie vzdelávanie, aktívne zapojenie sa do spoločenského, pracovného ale aj politického systému. Tarcsiová ďalej uvádza, že mladá generácia ľudí so sluchovým postihnutím si uvedomuje potrebu vzdelania, potrebu dorozumieť sa čo najlepšie s počujúcimi, potrebu zapojiť sa do pracovného aj spoločenského života medzi počujúcimi, ale zároveň aj medzi ľuďmi so sluchovým postihnutím. Podľa zákona č. 447/2008 môže osobný asistent užívateľovi osobnej asistencie so sluchovým postihnutím poskytovať činnosti ako sú tlmočenie v posunkovej

reči, artikulačné tlmočenie, taktilné tlmočenie, pomoc nepočujúcemu rodičovi počujúceho dieťaťa, pomoc nepočujúceho dieťaťa od jedného roku veku do deviateho roku veku ako aj pomoc nepočujúcej fyzickej osobe, ktorá prevzala dieťa do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov na základe rozhodnutia súdu pri činnostiach, ktoré vzhľadom na svoje sluchové postihnutie nie sú schopné zvládnuť pre problémy s vnímaním a pochopením hovorenej reči v súvislosti s rozvíjaním hovorenej reči. Osobná asistenciu môže byť poskytovaná najmä v oblastiach pri plnení rodinných rolí, pri voľno-časových aktivitách, vzdelávacích činnostiach, pracovných aktivitách, na úradoch štátnej správy a pri aktivizácii a sociálnom začlenení klienta so sluchovým postihnutím do spoločnosti a podpora jeho nezávislosti.

3.5 Osobný asistent ako tlmočník pre ľudí so sluchovým postihnutím

„Napriek pokrokom vo vzdelávaní ľudí so sluchovým postihnutím, sa stále stretávame s tým, že ľudí so sluchovým postihnutím, ale hlavne nepočujúcich, aj v bežnom živote sprevádza komunikačná bariéra, ktorej odstraňovanie je možné prostredníctvom špeciálne vyškolených tlmočníkov“ (Tarciová, 2005, s. 192). Osobný asistent ako tlmočník pre ľudí so sluchovým postihnutím sa vo veľkej miere podieľa na eliminácii dôsledkov sluchového postihnutia. Tarciová ďalej uvádza, že v súvislosti s tlmočením môžeme hovoriť o troch druhoch tlmočníkov:

- tlmočník posunkového jazyka,
- artikulačný tlmočník,
- tlmočník pre hluchoslepých, tzv. taktilný tlmočník.

Tlmočník posunkového jazyka nepočujúcich je primárne určený pre prelingválne nepočujúcich, prelingválne ťažko nedoslýchavých, ktorí od útleho veku sa dorozumievali prostredníctvom posunkového jazyka, alebo pre postlingválne ľudí so sluchovým postihnutím, ktorí v neskoršom období života prišli o sluch, ich hovorená reč je rozvinutá, ale dorozumievajú sa aj prostredníctvom tejto komunikačnej formy. Tlmočník posunkového jazyka musí byť schopný tlmočiť z hovoreného jazyka do posunkového a naopak, ale taktiež musí vedieť prispôsobiť svoju úroveň posunkovania klientovi, ktorému poskytuje asistenciu, alebo skupine, ktorej je obsah posunkovania adresovaný. Tlmočníkov posunkového jazyka môžeme deliť aj podľa oblastí, ktorým sa venujú:

- všeobecní tlmočníci,
- tlmočníci v médiách,

- súdni tlmočníci,
- pedagogickí tlmočníci,
- konferenční/medzinárodní tlmočníci.

Podľa Tarcsiovej by mal tlmočník posunkového jazyka ovládať slovenský posunkový jazyk, prstovú abecedu, mal by mať bohatú slovnú zásobu, schopnosť nahrádzať cudzie slová bežnejšími, ďalej by mal mať bohaté skúsenosti s komunitou nepočujúcich, bezproblémové sluchové a zrakové vnímanie a mal by mať poznatky z viacerých oblastí, ktoré súvisia s nepočujúcimi, ako sú pedagogika sluchovo postihnutých, rehabilitácia, pomôcky pre ľudí so sluchovým postihnutím.

Artikulačný tlmočník niekedy nazývaný aj orálny tlmočník je osoba, ktorá sprostredkováva informácie pre osoby so sluchovým postihnutím, ktoré neovládajú posunkový jazyk. Ide zväčša o osoby, ktoré neabsolvovali špeciálne školy pre deti a mládež so sluchovým postihnutím, alebo osoby, ktorých strata sluchu zasiahla v neskoršom veku – nedoslýchaví a ohluchlí. Tieto osoby sa dorozumievajú prostredníctvom hovoreného jazyka, zväčša ho ovládajú na veľmi dobrej úrovni, dokážu odzerať, v určitých prípadoch je však pre nich komunikácia sťažená, najmä v prípadoch komunikácie napr. telefonovanie, verejné oznámenia ako rozhlas, alebo napríklad keď má hovoriaci fúzy bradu či rečovú poruchu. Na rozdiel od tlmočnickov posunkového jazyka, je príprava artikulačných tlmočnickov menej náročná. Osoba sa neučí nový samostatný jazyk, ale pozornosť je primárne zameraná na správnu artikuláciu a výber jazykových prostriedkov. Artikulačný tlmočník musí dodržiavať podmienky odzerať ako sú

- vzdialenosť medzi tlmočníkom a odzerajúcim – nemá byť väčšia ako 1,5m,
- dokonalý a neprerušovaný očný kontakt,
- osvetlená miestnosť a je vždy otočený k oknu,
- výšková úroveň hlavy v jednej rovine s odzerajúcim,
- musí hovoriť správnou slovenčinou,
- nahlas a zreteľne rozprávať,
- nesmie pri hovorení nadmerne hýbať hlavou,
- medzi tlmočníkom a odzerajúcim nesmie byť prekážka (ruky, cigareta, žuvačka),
- dôležité je dodržať princíp , že nemôže hovoriť niekoľko osôb naraz, ale len postupne na čo musí tlmočník upozorniť,
- tlmočník tlmočí aj to, čo nie je výslovne povedané – napr. kto práve rozpráva, niekto kričí na chodbe a preto sa všetci obzerajú (Tarcsiová, 2007).

Tlmočník pre hluchoslepé osoby - taktilný tlmočník, ide o tlmočníkov, ktorí sú určení pre ľudí so sluchovým postihnutím, ktorí majú pridružené zrakové postihnutie. Najčastejšie ide o dve skupiny osôb:

- ľudí so sluchovým postihnutím, ktorí trpia aj ťažkou zrakovou poruchou,
- ľudí so sluchovým postihnutím, ktorí celý život boli nepočujúci a v staršom veku majú aj vážne problémy so zrakom.

Pri absencii dvoch analyzátorov (zraku a sluchu) je informovanosť osoby o okolitom svete natoľko obmedzená, že taktilný tlmočník musí sprostredkovať aj tieto informácie. Neplní teda len úlohy tlmočníka, ale aj úlohy sprievodcu. Jedným z mimoriadne dôležitých faktorov, ktorý ovplyvňuje celkovú komunikáciu je čas, kedy k postihnutiu došlo a zároveň je dôležitá aj skutočnosť, či boli obidva zmysly postihnuté súčasne, alebo postupne, nakoľko to vo veľkej miere ovplyvňuje spôsoby komunikácie hluchoslepej osoby. Taktilný tlmočníci sú špeciálne pripravovaní, musia poznať širšiu problematiku – sluchového postihnutia, zrakového postihnutia, princípy nesymbolickej komunikácie, posunkový jazyk a taktiež aj taktilné formy komunikácie. Do akej miery sa dajú využiť základné princípy posunkového jazyka závisí od toho, aká je strata zraku. Niekedy postačuje zväčšenie posunkov prípadne ich veľmi pomalá realizácia. Pri najťažších poškodeniach sluchu ale aj zraku je potrebné posunkovanie realizovať taktilným spôsobom (do dlane, na tele, koaktívnym spôsobom). Taktilný tlmočníci môžu pri tejto forme využívať rozličné druhy prstovej abecedy a aj Braillovo písmo.

Tarcsiová (2005) uvádza, že „osobným asistentom, ktorý plní funkciu tlmočníka sa môže stať len človek ktorý ovláda posunkový jazyk.“ Tlmočníkom sa nestane človek zo dňa na deň, vyžaduje si to dlhoročnú prax v komunikácii s ľuďmi so sluchovým postihnutím. Začiatky tlmočenia často začínajú v detstve, keď počujúce deti tlmočia svojim rodičom. Dôvodom môže byť aj to, že profesionálnych tlmočníkov je veľmi málo. Tlmočníkmi sú často práve preto, že k tomu boli od detstva nevedome (niekedy aj vedome) vedení a to nielen rodičmi. Tlmočníkmi posunkového jazyka nepočujúcich môžu byť nepočujúce alebo počujúce deti nepočujúcich rodičov, ale aj tí čo sa tento jazyk učia neskôr v živote ako cudzí jazyk. V našich podmienkach ešte donedávna prevládali „native singers“, čiže deti nepočujúcich rodičov, ktoré prostredníctvom neho komunikujú so svojimi rodičmi od malička. Zdá sa, že majú mechanickejšie a plastickejšie pohyby, nekontrolujú si stále ich správnosť. V minulosti sa často tvrdilo zo strany nepočujúcich, ale aj počujúcich detí nepočujúcich rodičov, že počujúci, ktorí nemajú vo svojom príbuzenstve osobu, ktorá využíva posunkovú komunikáciu, si ju nikdy nebudú schopní plnohodnotne osvojiť. V

súčasnosti je tento názor čiastočne vyvrátený, veľa počujúcich prostredníctvom dobre pripraveného štúdia a v kontakte s komunitou Nepočujúcich ovládajú posunkový jazyk na veľmi dobrej úrovni. Podľa Tarcsiovej (2007) je základným predpokladom pre každého profesionálneho tlmočníka znalosť tlmočnickeho etického kódexu a schopnosť tlmočníka pravidlá kódexu prakticky naplňať. Tento kódex chráni tlmočenie ako profesiu, zahŕňa predstavy tlmočníkov, nepočujúcich aj počujúcich ľudí. Zároveň kódex zoznamuje potencionálnych klientov s profesiou tlmočenia nepočujúcim a formuje ich očakávania od tlmočníkov. Nepočujúci ľudia, ale aj tlmočníci si tak vytvárajú spoločné zázemie pre porozumenie, ktoré je cieľom dialógu.

4 PRIESKUM

Teoretickú časť záverečnej práce sme venovali charakteristike zdravotného postihnutia bližšie sme popísali sluchové postihnutie, príčiny, typy a klasifikáciu sluchového postihnutia, komunikáciu osôb so sluchovým postihnutím a dôsledky obmedzenej komunikácie. Poslednú kapitolu záverečnej práce sme venovali osobnej asistencii poskytovanej ľuďom so sluchovým postihnutím, platnej legislatíve o osobnej asistencii, popísali sme oblasti jej poskytovania a priblížili sme si prácu osobného asistenta ako tlmočníka pre ľudí so sluchovým postihnutím

Prieskum sme zamerali na zisťovanie faktorov, ktoré pomôžu osobným asistentom pri poskytovaní osobnej asistencii ľuďom so sluchovým postihnutím na dosiahnutie ich nezávislého život a pri budovaní ich vlastnej nezávislosti a samostatnosti. Prieskum sme realizovali formou dotazníka, výhodou tejto metódy je, že za krátky čas môžeme zistiť informácie od veľkého množstva respondentov a ľahké vyhodnotenie a porovnávanie odpovedí.

4.1 Ciele a otázky prieskumu

Hlavným cieľom nášho prieskumu je zmapovať charakter poskytovania osobnej asistencie ľuďom so sluchovým postihnutím a analyzovať oblasti jej poskytovania. Z uvedeného hlavného cieľa nám vyplývajú čiastkové ciele:

C1: Získať základné informácie o osobných asistentoch, ktorí poskytujú osobnú asistenciu ľuďom so sluchovým postihnutím.

C2: Získať základné informácie o užívateľoch osobnej asistencie, ktorým je poskytovaná osobná asistencia.

C3: Zistiť základné vlastnosti osobnej asistencie, ktorá je poskytovaná osobnými asistentmi ľuďom so sluchovým postihnutím.

C4: Zistiť aké sú najčastejšie činnosti a oblasti práce osobného asistenta, ktorý poskytuje osobnú asistenciu ľuďom so sluchovým postihnutím.

Prieskumné otázky

Na základe uvedených čiastkových cieľov nám vyplynuli nasledovné prieskumné otázky:

O1: Ako často a v akom rozsahu je poskytovaná osobná asistencia ľuďom so sluchovým postihnutím?

O2: Akým spôsobom si ľudia so sluchovým postihnutím najímajú osobných asistentov?

O3: Aké činnosti poskytuje osobný asistent ľuďom so sluchovým postihnutím?

O4: V akých oblastiach je poskytovaná osobná asistencia ľuďom so sluchovým postihnutím?

4.2 Metódy prieskumu a plán prieskumu

Prvou metódou, ktorú sme použili bola literárna metóda, ktorá zahŕňa štúdium literatúry. Hlavnou prieskumnou metódou, ktorú sme použili v záverečnej práci bol *dotazník* pre osobných asistentov, ktorý poskytujú osobnú asistenciu ľuďom so sluchovým postihnutím. Dotazník pre osobných asistentov bol vlastnej konštrukcie a pozostával z 18 otázok, otázky 1 až 5 boli identifikačné a zamerané na získanie základných informácií o osobných asistentoch. Otázky 6 až 11 boli zamerané na získanie informácií o užívateľoch osobnej asistencie (vek, pohlavie, stupeň postihnutia atď.). Nasledujúce otázky 12 až 16 boli zamerané na to, ako často je osobná asistencia poskytovaná ľuďom so sluchovým postihnutím, v akom rozsahu hodín a zisťovali sme akým spôsobom si užívatelia najímajú osobných asistentov. Záverečné otázky sme zamerali na zisťovanie oblastí poskytovania osobnej asistencie a činnosti, ktoré osobní asistenti poskytujú ľuďom so sluchovým postihnutím.

Plán prieskumu

V decembri 2011 sme vypracovali dotazník, v januári 2012 sme oslovili Agentúru osobnej asistencie prostredníctvom Organizácie muskulárnych dystrofikov v SR a požiadali sme ich o pomoc pri realizácii nášho prieskumu. Našej žiadosti vyhovel, Agentúre osobnej asistencie sme na ich žiadosť zaslali prostredníctvom e-mailu elektronickú adresu nášho dotazníka (link), ktorý sme spracovali prostredníctvom portálu www.gmail.com. Následne vo februári 2012 Agentúra osobnej asistencie rozposlala náš dotazník v elektronickej forme všetkým osobným asistentom, ktorý sa nachádzajú v ich databáze. Podľa interných záznamov zaslaných z Agentúry osobnej asistencie sa ku dňu rozposlania nášho dotazníka v databáze nachádzalo 148 osobných asistentom. Prieskum bol realizovaný v mesiacoch február – marec 2012, výsledky sme spracovali v apríli 2012, pričom návratnosť dotazníkov predstavovala 32,56%.

5 VÝSLEDKY

V tejto kapitole uvádzame stručný prehľad získaných výsledkov prieskumu. Analýzou a vyhodnotením údajov získaných z odpovedí respondentov na jednotlivé otázky uvedené v dotazníku, sme sa dopracovali k výsledkom, ktoré sme vyhodnotili v nasledovných tabuľkách a grafoch:

V prvej časti dotazníka sme sa zamerali na zistenie základných údajov o osobných asistentoch poskytujúcich osobnú asistenciu ľuďom so sluchovým postihnutím.

1. Osobní asistenti podľa pohlavia

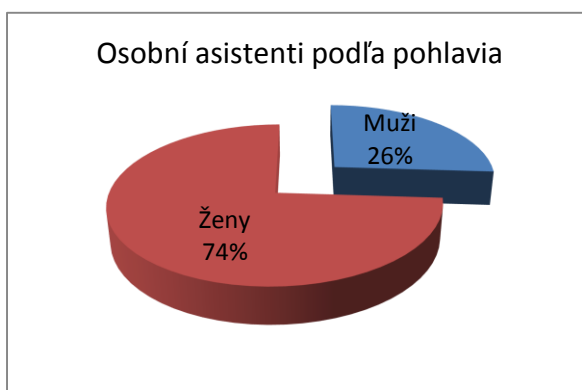
Tabuľka 1

Osobní asistenti podľa pohlavia	N	%
Muži	6	26%
Ženy	17	74%
Spolu	23	100%

Vysvetlivky: N - množstvo

Z tabuľky 1 nám vyplýva, že z celkového počtu respondentov 23 OA ľuďom so sluchovým postihnutím poskytuje 17 žien, čo predstavuje 74 % a OA poskytuje 6 mužov čo predstavuje 26%.

Graf 1

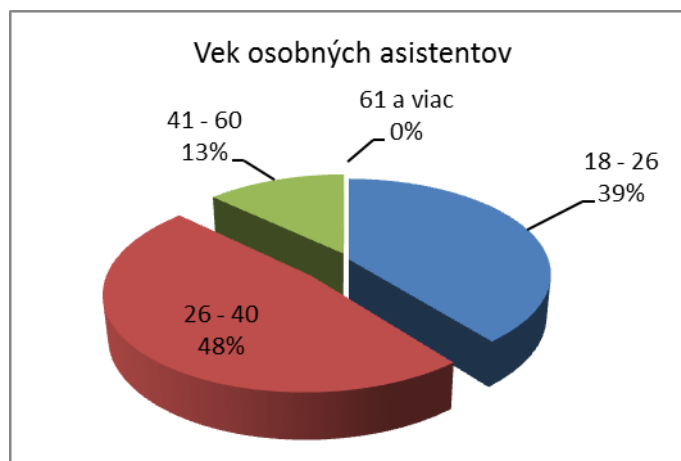
2. Vek osobných asistentov

Tabuľka 2

Vek osobných asistentov	N	%
18 - 26	9	39%
26 - 40	11	48%
41 - 60	3	13%
61 a viac	0	0%
SPOLU	23	100%

Z tabuľky 2 vidíme, že OA poskytujú ľuďom so sluchovým postihnutím najčastejšie osobní asistenti vo veku od 26 do 40 rokov a to 11 respondentov čo predstavuje 48% z celkového počtu 23 respondentov, ďalej v tabuľke vidíme, že vo veku od 18 do 26 rokov je ich 9 a vo veku od 41 do 60 rokov sú 3 osobní asistenti.

Graf 2

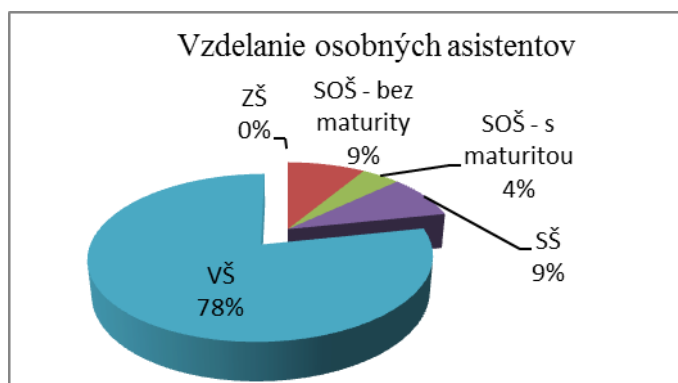
3. Vzdelanie osobných asistentov

Tabuľka 3

Vzdelanie osobných asistentov	N	%
ZŠ	0	0%
SOŠ - bez maturity	2	9%
SOŠ - s maturitou	1	4%
SŠ	2	9%
VŠ	18	78%
SPOLU	23	100%

Na základe získaných údajov z tabuľky 3 vidíme, že 18 osobných asistentov, ktorí poskytujú OA ľuďom so sluchovým postihnutím je vysokoškolsky vzdelaných čo predstavuje 78% zo všetkých respondentov, dvaja majú stredoškolské vzdelanie, jeden absolvoval SOŠ s maturitou a dvaja osobní asistenti, poskytujúci OA ľuďom so sluchovým postihnutím absolvovali SOŠ bez maturity.

Graf 3

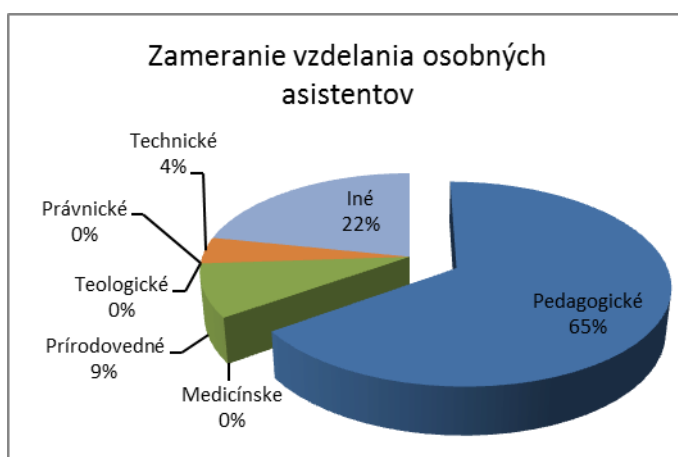
4. Zameranie vzdelania osobných asistentov

Tabuľka 4

Zameranie vzdelania osobných asistentov	N	%
Pedagogické	15	65%
Medicínske	0	0%
Prírodovedné	2	9%
Teologické	0	0%
Právnické	0	0%
Technické	1	4%
Iné	5	22%
SPOLU	23	100%

Z tabuľky 4 nám vyplýva, že 15 osobných asistentov čo predstavuje 65% z 23 respondentov má pedagogicky zamerané vzdelanie. Prírodovedné zameranie vzdelania uviedli 2 respondenti a technické zameranie vzdelania označil 1 respondent.

Graf 4

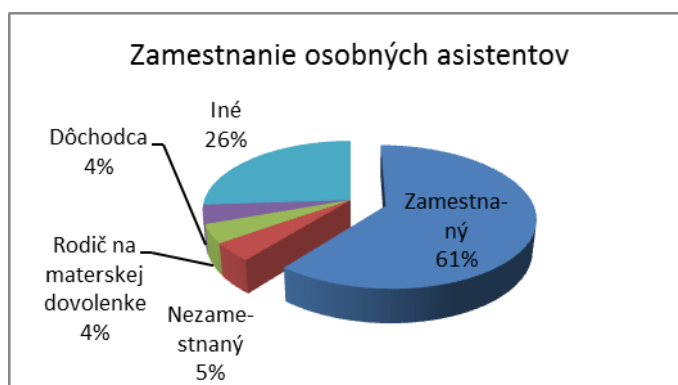
5. Zamestnanie

Tabuľka 5

Zamestnanie osobných asistentov	N	%
Zamestnaný	14	61%
Nezamestnaný	1	4%
Rodič na materskej dovolenke	1	4%
Dôchodca	1	4%
Iné	6	26%
SPOLU	23	100%

Na základe získaných údajov z tabuľky 5 vidíme, že 14 osobných asistentov poskytuje OA ľuďom so sluchovým postihnutím popri zamestnaní čo predstavuje 61%. V tabuľke ďalej vidíme, že OA poskytuje 1 respondent na dôchodku, 1 respondent na materskej dovolenke a 1 respondent je nezamestnaný. Na základe vyhodnotených dotazníkov sme zistili, že 6 respondenti, ktorý poskytujúci OA sú študenti čo predstavuje 26% zo všetkých respondentov.

Graf 5

V druhej časti nášho dotazníka sme sa zamerali na získanie informácií o ľuďoch so sluchovým postihnutím, ktorým je poskytovaná osobná asistancia.

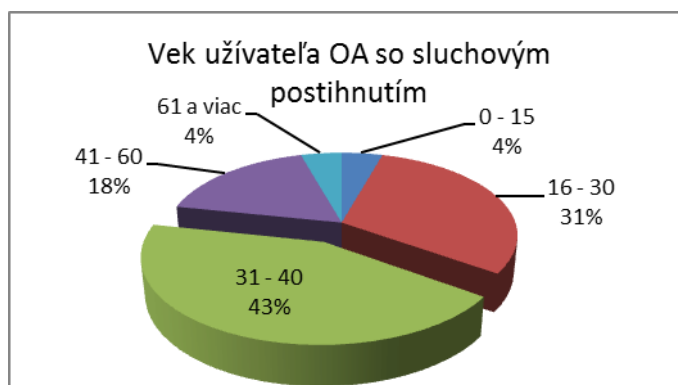
6. Vek užívateľa osobnej asistencie so sluchovým postihnutím.

Tabuľka 6

Vek užívateľa OA so sluchovým postihnutím	N	%
0 - 15	1	4%
16 - 30	7	31%
31 - 40	10	43%
41 - 60	4	18%
61 a viac	1	4%
SPOLU	23	100%

Z tabuľky 6 vidíme, že najviac a to 10 užívateľov osobnej asistencie so sluchovým postihnutím je vo veku od 31 do 40 rokov čo predstavuje 43% z celkového počtu, ďalej vidíme, že 7 užívateľov OA je vo veku od 16 do 30 rokov, 4 užívatelia sú vo veku od 41 do 60 rokov, 1 užívateľ je vo veku do 15 rokov a 1 vo veku nad 60 rokov.

Graf 6

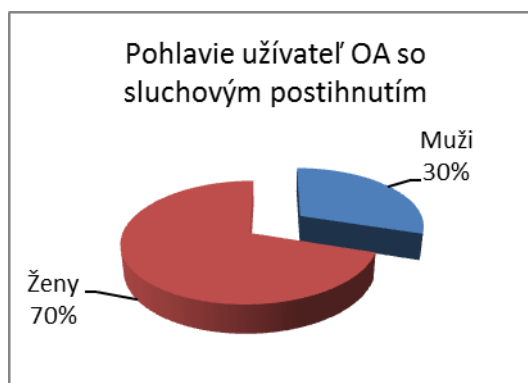
7. Pohlavie užívateľa osobnej asistencie so sluchovým postihnutím.

Tabuľka 7

Pohlavie užívateľov osobnej asistencie	N	%
Muži	7	30%
Ženy	16	70%
SPOLU	23	100

V tabuľke 7 vidíme, že 16 užívateľov OA so sluchovým postihnutím je ženského pohlavia čo predstavuje 70% z celkového počtu a iba 7 užívateľov je mužského pohlavia.

Graf 7

8. Stupne sluchového postihnutia užívateľov osobnej asistencie so sluchovým postihnutím.

Tabuľka 8

Stupne sluchového postihnutia	N	%
Ľahká strata sluchu	5	21%
Stredná strata sluchu	2	9%
Stredne ťažká strata sluchu	2	9%
Ťažká strata sluchu	8	35%
Úplná strata sluchu	6	26%
Spolu	23	100%

Z tabuľky 8 nám vyplýva, že najviac OA využívajú 8 ľudí s ťažkou stratou sluchu čo predstavuje 35% a 6 ľudí s úplnou stratou sluchu čo predstavuje 26%, ďalej v tabuľke vidíme, že 5 užívatelia OA majú ľahkú stratu sluchu, dvaja majú strednú stratu sluchu a dvaja užívatelia OA so sluchovým postihnutím majú stredne ťažkú stratu sluchu.

Graf 8

9. Formy komunikácie užívateľov osobnej asistencie so sluchovým postihnutím.

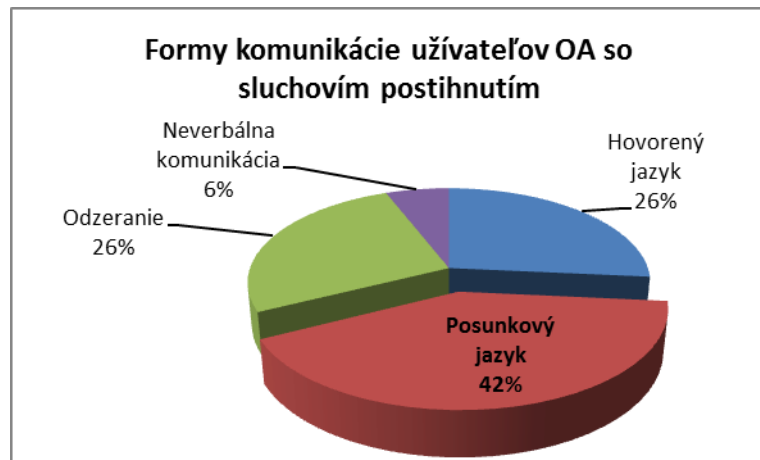
Tabuľka 9

Formy komunikácie	N	%
Hovorený jazyk	9	26%
Posunkový jazyk	14	42%
Odzeranie	9	26%
Neverbálna komunikácia	2	6%
SPOLU	34	100%

Respondenti mohli v otázke 9 označiť viacero odpovedí, od 23 respondentov sme dostali 34 odpovedí, na základe ktorých sme zistili, že ľudia so sluchovým postihnutím, ktorým je poskytovaná OA najčastejšie komunikujú formou posunkového jazyka a to 42%

z celkového počtu. Druhou najviac využívanou formou komunikácie je hovorený jazyk a odzeranie.

Graf 9

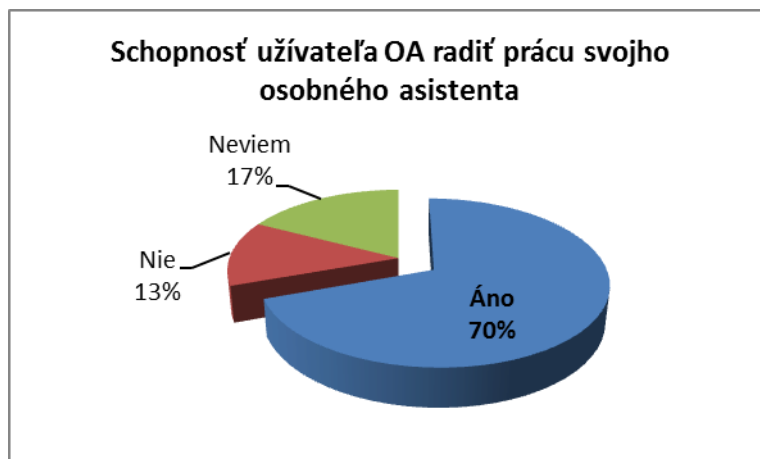
10. Je užívateľ OA, ktorému poskytujete osobnú asistenciu podľa vášho názoru schopný riadiť vašu prácu?

Tabuľka 10

Schopnosť užívateľa OA riadiť prácu osobného asistenta	N	%
Áno	16	70%
Nie	3	13%
Neviem	4	17%
SPOLU	23	100%

Na základe údajov z tabuľky 10 vidíme, že 16 užívateľov osobnej asistencie so sluchovým postihnutím je schopných riadiť prácu svojho osobného asistenta čo predstavuje 70% a len 3 užívatelia nie sú schopný riadiť prácu svojho osobného asistenta.

Graf 10

11. Má užívateľ OA, ktorému poskytujete osobnú asistenciu viacero osobných asistentov? Ak áno, napíšte koľkých.

Tabuľka 11

Počet osobných asistentov	N	%
Áno	5	22%
Nie	15	65%
Neviem	3	13%
SPOLU	23	100%

V tabuľke 11 vidíme, že 5 užívateľia OA so sluchovým postihnutím majú viacero osobných asistentov. Na základe získaných údajov vyhodnotením dotazníka sme zistili, že 3 z nich majú dvoch osobných asistentov a 2 užívateľia majú 3 osobných asistentov, v tabuľke ďalej vidíme, že 15 užívateľov OA má len jedného osobného asistenta.

Graf 11

Tretiu časť dotazníka sme zamerali na získanie základných informácií charakterizujúcich vlastnosti osobnej asistencie.

12. Ako dlho vykonávate osobnú asistenciu?

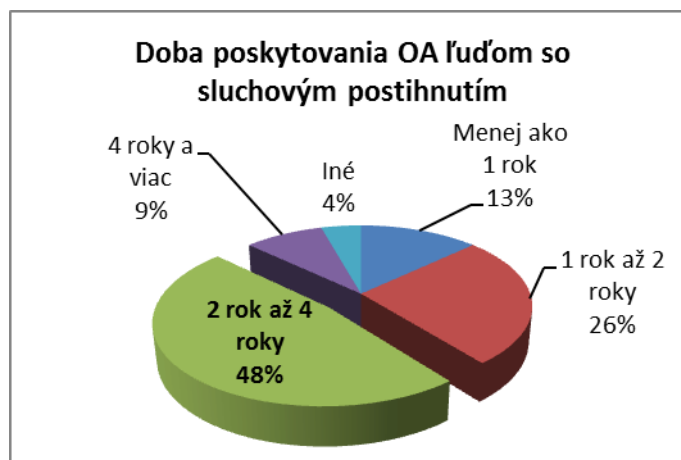
Tabuľka 12

Doba poskytovania osobnej asistencie	N	%
Menej ako 1 rok	3	13%
1 rok až 2 roky	6	26%
2 rok až 4 roky	11	48%
4 roky a viac	2	9%
Iné	1	4%
SPOLU	23	100%

V tabuľke 12 vidíme, že 11 respondentov z celkového počtu 23 poskytuje OA ľuďom so sluchovým postihnutím od 2 do 4 rokov čo predstavuje 48%, 6 respondenti odpovedali, že

OA poskytujú od 1 do 2 rokov, 3 respondenti menej ako jeden rok a dvaja poskytujú OA ľuďom so sluchovým postihnutím viac ako 4 roky.

Graf 12

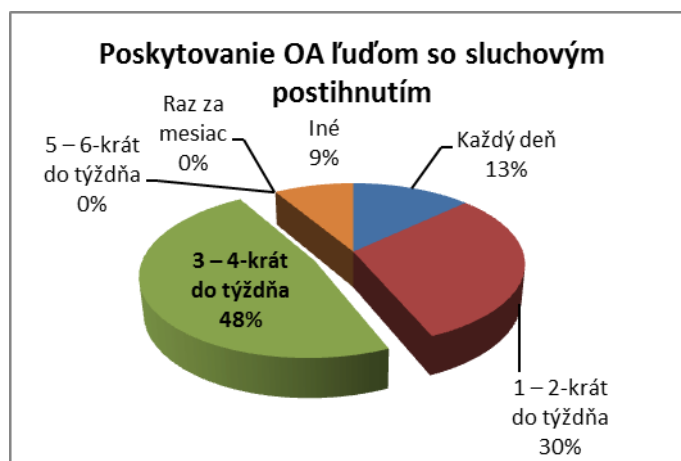
13. Ako často poskytujete osobnú asistenciu ľuďom so sluchovým postihnutím?

Tabuľka 13

Poskytovanie osobnej asistencie	N	%
Každý deň	3	13%
1 – 2-krát do týždňa	7	30%
3 – 4-krát do týždňa	11	48%
5 – 6-krát do týždňa	0	0%
Raz za mesiac	0	0%
Iné	2	9%
SPOLU	23	100%

Z tabuľky 13 nám vyplýva, že 11 respondentov poskytuje OA ľuďom so sluchovým postihnutím 3 až 4 krát do týždňa, 7 respondentov 1 až 2 krát do týždňa a 3 poskytujú OA ľuďom so sluchovým postihnutím každý deň.

Graf 13

14. Koľkým ľuďom so sluchovým postihnutím v súčasnosti poskytujete osobnú asistenciu?

Tabuľka 14

Početnosť poskytovanie osobnej asistencie	N	%
1	14	61%
2	5	22%
3	1	4%
Iné	3	13%
SPOLU	23	100%

Na základe údajov získaných v tabuľke 14 vidíme, že 5 osobní asistenti poskytujú OA 2 ľuďom so sluchovým postihnutím a jeden osobný asistent až 3 ľuďom so sluchovým postihnutím a 14 osobných asistentov poskytuje OA jednému užívateľovi so sluchovým postihnutím.

Graf 14

15. Aký je rozsah hodín osobnej asistencie, ktorú poskytujete užívateľovi OA so sluchovým postihnutím za mesiac?

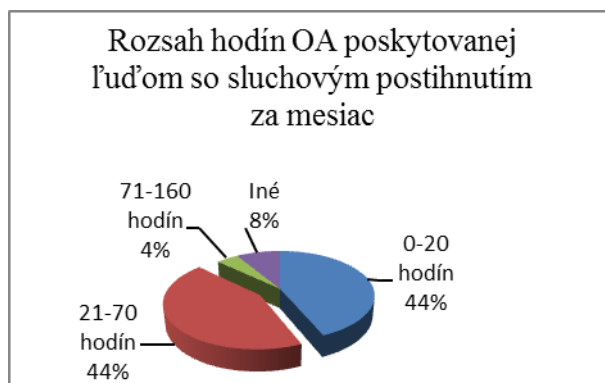
Tabuľka 15

Rozsah hodín OA za mesiac	N	%
0-20 hodín	10	44%
21-70 hodín	10	44%
71-160 hodín	1	4%
Iné	2	8%
SPOLU	23	100%

Z tabuľky 15 nám vyplýva, že 10 osobných asistentov poskytujúcich OA ľuďom so sluchovým postihnutím odpracujú mesačne do 20 hodín, taktiež 10 osobných asistentov

odpracuje od 21 do 70 hodín a 1 osobný asistent odpracuje pri poskytovaní OA ľuďom so sluchovým postihnutím od 71 až do 160 hodín.

Graf 15

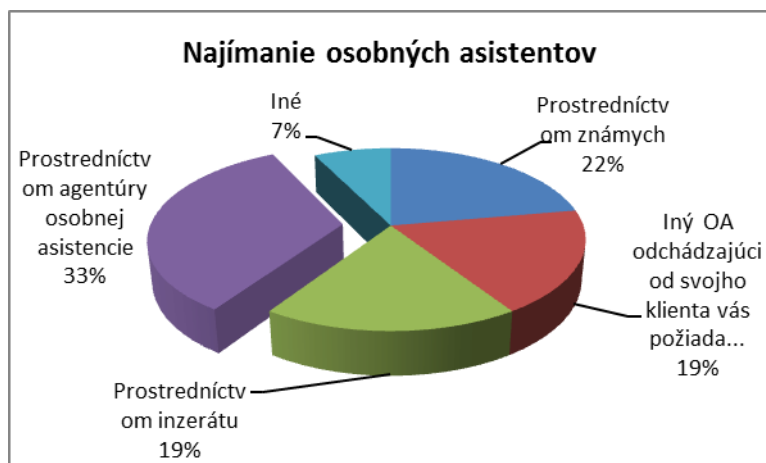
16. Akým spôsobom Vás užívateľ OA so sluchovým postihnutím, ktorému poskytujete osobnú asistenciu požiadal o poskytovanie OA?

Tabuľka 16

Najímanie osobných asistentov	N	%
Prostredníctvom známych	6	22%
Iný osobný asistent odchádzajúci od svojho klienta vás požiadal, aby ste ho nahradili	5	19%
Prostredníctvom inzerátu	5	19%
Prostredníctvom Agentúry osobnej asistencie	9	33%
Iné	2	7%
SPOLU	27	100%

Respondenti mohli v otázke 16 označiť viacero odpovedí, od 23 respondentov sme dostali 27 odpovedí a v tabuľke 16 vidíme, že osobných asistentov si užívatelia OA so sluchovým postihnutím najčastejšie najímajú prostredníctvom Agentúry osobnej asistencie, čo predstavuje 33%. V tabuľke ďalej vidíme, že 6 užívateľov požiadalo osobného asistenta na poskytovanie OA prostredníctvom známych, 5 užívateľov prostredníctvom inzerátu a 5 respondenti odpovedali, že iný osobný asistent odchádzajúci od svojho klienta ich požiadal, aby ho nahradili.

Graf 16

V poslednej časti dotazníka sme sa zamerali na zisťovanie oblastí poskytovania osobnej asistencie a činnosti, ktoré osobní asistenti poskytujú ľuďom so sluchovým postihnutím.

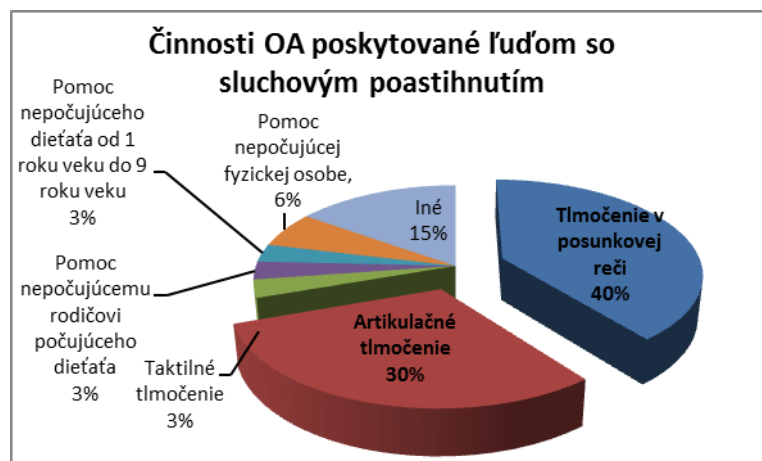
17. Označte činnosti, ktoré poskytujete Vášmu užívateľovi OA so sluchovým postihnutím.

Tabuľka 17

Činnosti poskytované užívateľom OA so sluchovým postihnutím	N	%
Tlmočenie v posunkovej reči	13	40%
Artikulačné tlmočenie	10	30%
Taktilné tlmočenie	1	3%
Pomoc nepočujúcemu rodičovi počujúceho dieťaťa	1	3%
Pomoc nepočujúceho dieťaťa od jedného roku veku do deviateho roku veku	1	3%
Pomoc nepočujúcej fyzickej osobe, ktorá prevzala dieťa do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov na základe rozhodnutia súdu pri činnostiach, ktoré vzhľadom na svoje sluchové postihnutie nie sú schopné zvládnuť pre problémy s vnímaním a pochopením hovorenej reči v súvislosti s rozvíjaním hovorenej reči	2	6%
Iné	5	15%
SPOLU	33	100%

V otázke 17 mohli respondenti označiť viacero možností, od 23 respondentov sme dostali 33 odpovedí. Na základe vyhodnotených údajov vidíme, že 13 osobných asistentov poskytuje užívateľom OA so sluchovým tlmočením v posunkovej reči čo predstavuje 40%. 10 osobných asistentov poskytuje užívateľom OA so sluchovým postihnutím artikulačné tlmočenie a 1 osobný asistent taktilné tlmočenie.

Graf 17

18. Označte, v akých oblastiach poskytujete osobnú asistenciu Vášmu užívateľovi OA so sluchovým postihnutím?

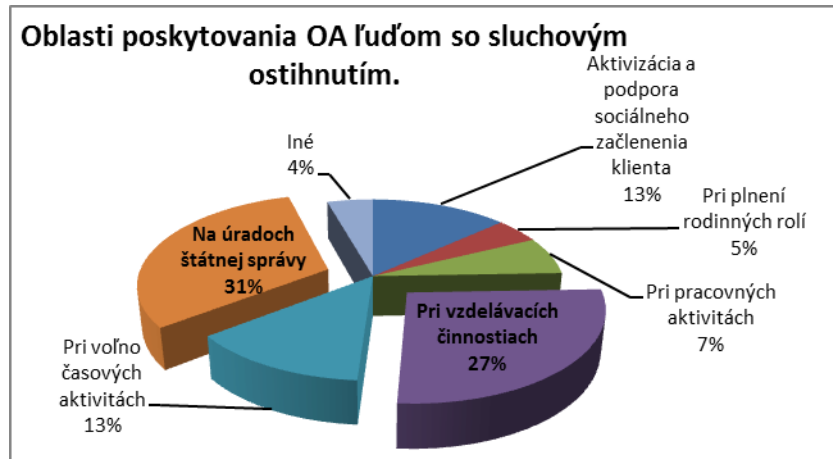
Tabuľka 18

Oblasti poskytované užívateľom OA so sluchovým postihnutím	N	%
Aktivizácia a podpora sociálneho začlenenia klienta	6	13%
Pri plnení rodinných rolí	2	4%
Pri pracovných aktivitách	3	7%
Pri vzdelávacích činnostiach	12	28%
Pri voľno časových aktivitách	6	13%
Na úradoch štátnej správy	14	31%
Iné	2	4%
Spolu	45	100%

V otázke 18 mohli respondenti tak ako v predchádzajúcej otázke označiť viacero možností, od 23 respondentov sme dostali 45 odpovedí. Na základe vyhodnotených údajov vidíme, že osobní asistenti poskytujú OA ľuďom so sluchovým postihnutím najčastejšie na úradoch štátnej správy a to 31% a pri vzdelávacích činnostiach čo predstavuje 28%. Ďalej v tabuľke vidíme, že 6 osobných asistentov poskytuje OA ľuďom so sluchovým

postihnutím pri voľno-časových aktivitách a pri aktivizácii a sociálnom začlenení klienta, 3 osobní asistenti pri pracovných aktivitách a 2 pri plnení rodinných rolí.

Graf 18

6 DISKUSIA A ODPORÚČANIA PRE PRAX

Cieľom nášho prieskumu bolo zmapovať charakter poskytovania osobnej asistencie ľuďom so sluchovým postihnutím a analyzovať oblasti jej poskytovania. V tejto kapitole sa pokúsime zodpovedať na prieskumné otázky. V prvom rade si však rozoberieme informácie získané o osobných asistentoch, ktorí poskytujú osobnú asistenciu ľuďom so sluchovým postihnutím. V našom prieskume v otázke č. 1 sme zistili, že osobnú asistenciu poskytuje ľuďom so sluchovým postihnutím viac žien ako mužov, zo všetkých respondentov je 74% žien a len 26% mužov, čo je veľký rozdiel a podľa tohto sú ženy v tomto smere aktívnejšie. Najviac osobných asistentov je vo veku 26 až 40 rokov čo predstavuje 48% zo všetkých respondentov, 38% osobných asistentov je vo veku od 18 do 26 rokov.

Ako uvádza Ratzka (1989) osobní asistenti nepotrebujú žiadne špeciálne vzdelanie alebo kvalifikáciu, človek s postihnutím sám zaúča asistentov, ako mu treba pomáhať, na základe svojich požiadaviek, potrieb a zvyklostí. V našom prieskume v otázke č. 3 sme sa aj tak zamerali na vzdelanie osobných asistentov, 18 respondentov (čo z celkového počtu 23 predstavuje 78%) uviedlo, že sú vysokoškolsky vzdelaní, 2 respondenti (9%) absolvovali strednú školu a je zaujímavé, že 2 respondenti, ktorí poskytujú OA ľuďom so sluchovým postihnutím nemajú maturitu. K otázke č. 4, kde respondenti uvádzali zameranie svojho vzdelania 15 osobných asistentov (čo predstavuje 65% z 23 respondentov) uviedlo, že má pedagogicky zamerané vzdelanie, prírodovedné zameranie vzdelania uviedli 2 respondenti a technické zameranie vzdelania označil 1 respondent.

K otázke č. 5 týkajúcej sa zamestnania respondenti najčastejšie (až 61%) uvádzali, že OA poskytujú ľuďom so sluchovým postihnutím popri svojom zamestnaní. Šiesti respondenti (čo z celkového počtu 23 predstavuje 26%), ktorí poskytujú OA ľuďom so sluchovým postihnutím sú študenti. Je zaujímavé, že zo všetkých respondentov 23 osobnú asistenciu poskytuje jeden respondent na dôchodku, jeden na materskej dovolenke a jeden je nezamestnaný.

Ďalej si rozoberieme informácie o užívateľoch osobnej asistencie, ktorým je poskytovaná osobná asistencia. V otázke č. 6, 7 sme zisťovali pohlavie a vek užívateľov OA so sluchovým postihnutím. Zistili sme, že osobnú asistenciu využívajú viac ženy so sluchovým postihnutím ako muži. Z celkového počtu 23 respondentov 16 uviedlo, že užívateľom ich OA sú ženy (čo predstavuje 70%) len 7 respondentov uviedlo, že ich užívateľmi OA sú muži čo predstavuje len 30%. Najviac užívateľov OA so sluchovým

postihnutím je vo veku od 31 do 40 rokov (10 čo z celkového počtu 23 predstavuje 43%), 7 užívateľov (čo predstavuje 31 %) OA so sluchovým postihnutím je vo veku od 16 do 30 rokov. Respondenti ďalej uviedli, že 4 užívatelia ich osobnej asistencie sú vo veku od 41 do 60 rokov a len 1 užívateľ je vo veku do 15 rokov a len 1 vo veku nad 60 rokov (čo predstavuje 4%).

Na otázku č. 8 aký stupeň sluchového postihnutia má užívateľ OA so sluchovým postihnutím 8 respondenti uviedli, že ich užívateľ OA má ťažkú stratu sluchu (čo z celkového počtu 23 predstavuje 35%) a 6 ľudí má úplnú stratu sluchu (čo z celkového počtu 23 respondentov predstavuje 26%). To znamená, že osobnú asistenciu využívajú najviac ľudia s úplnou a ťažkou stratou sluchu. 5 respondenti uviedli, že ich užívateľ OA so sluchovým postihnutím má ľahkú stratu sluchu čo predstavuje 21 % a len 9 % užívateľov OA so sluchovým postihnutím má strednú stratu sluchu a taktiež 9% stredne ťažkú stratu sluchu.

V otázke č. 9 mohli respondenti označiť viacero odpovedí, od 23 respondentov sme dostali 34 odpovedí a z celkového počtu odpovedí respondenti 14 krát označili, že ich užívateľ OA so sluchovým postihnutím komunikuje prostredníctvom posunkového jazyka, čo z celkového počtu odpovedí predstavuje 42%. Stokoe (In Leonhardt 2001, s. 197) na základe jazykovedného výskumu nepočujúcich uvádza, že posunkový jazyk spĺňa všetky jazykovedné kritériá, to znamená, že ide o plnohodnotný jazyk, ktorý v ničom nezaostáva za hovorenou rečou. Naším prieskumom sme zistili, že najviac využívaná forma komunikácie užívateľov OA so sluchovým postihnutím je posunkový jazyk. Sluchové postihnutie je predovšetkým komunikačný hendikep a ako uvádza Tarcsiová (2005) ľudia so sluchovým postihnutím v bežnom živote sprevádza komunikačná bariéra, ktorej odstraňovanie je možné prostredníctvom špeciálne vyškolených tlmočníkov posunkového jazyky. Teda ľuďom so sluchovým postihnutím pri debarierizácii prostredia a integrácii do spoločnosti môžu najviac pomôcť posunkový jazyk, ktorý v ničom nezaostáva za hovorenou rečou. Ďalej respondenti 9 krát označili, že ich užívateľ OA so sluchovým postihnutím komunikuje prostredníctvom hovoreného jazyka a taktiež 9 označili, že pri komunikácii využíva formu odzveranie (čo u oboch možností predstavuje 26%). Zistili sme, že iba 6 % užívateľov OA so sluchovým postihnutím využíva neverbálnu komunikáciu.

Madunová, Duračinská (2008) uvádzajú, že užívateľ OA má možnosť riadiť svoju pomoc - osobnú asistenciu, musí byť schopný organizovať prácu svojho osobného asistenta a musí vedieť jasne pomenovať svoje potreby a požiadavky. Na otázku č. 10 respondenti mohli uviesť, či je užívateľ OA, ktorému poskytujú osobnú asistenciu schopný riadiť ich prácu.

Z celkového počtu 23 respondentov 16 uviedli (čo predstavuje 70%), že ich užívateľ OA so sluchovým postihnutím je schopný riadiť ich prácu. Iba 13 % užívateľov OA nie je schopných riadiť prácu svojho asistenta. Ďalej sme zisťovali, či užívatelia OA so sluchovým postihnutím majú viacero osobných asistentov. V otázke č. 11 piati respondenti uviedli, že ich užívateľ OA má okrem nich aj iného osobného asistenta. Na základe získaných údajov vyhodnotením dotazníka sme zistili, že 3 užívatelia OA majú dvoch osobných asistentov a 2 užívatelia majú 3 osobných asistentov. To že užívatelia OA majú viacero osobných asistentov môže mať viacero dôvodov. Madunová, Duračinská (2005) odporúčajú užívateľom OA, aby si našli viacerých osobných asistentov, dôvody sú jednoduché: aj osobný asistent občas ochorie, má neodkladné povinnosti alebo tým zabráni ponorkovej chorobe a preťažovaniu asistentov, pretože užívateľ OA potrebuje toľko pomoci, že by to jeden asistent nezvládol. Ďalej sme zistili, že 70% užívateľov OA so sluchovým postihnutím má len jedného osobného asistenta.

V otázke č. 12 sme zisťovali prax osobných asistentov a zistili sme, že 11 respondentov z celkového počtu 23 poskytuje OA ľuďom so sluchovým postihnutím od 2 do 4 rokov čo predstavuje 48%, 6 respondenti uviedli, že OA poskytujú od 1 do 2 rokov, 3 respondenti menej ako jeden rok a dvaja poskytujú OA ľuďom so sluchovým postihnutím viac ako 4 roky.

V tejto kapitole sa ďalej pokúsime zodpovedať na prieskumné otázky na základe údajov získaných vyhodnotením dotazníka.

Ako často a v akom rozsahu je poskytovaná osobná asistencia ľuďom so sluchovým postihnutím?

„Osobná asistencia je sociálna služba, ktorá sa poskytuje bez obmedzenia času a miesta“ (Uzlová, 2010, s. 23). Mnohí ľudia si predstavujú, že existuje nejaká „matrica“, alebo tabuľka, podľa ktorej sa prideľuje rozsah hodín osobnej asistencie. Rozsah osobnej asistencie sa určuje podľa činností uvedených v prílohe č. 4 zákona 447/2008, ktoré si nemôže fyzická osoba s ťažkým zdravotným postihnutím vykonávať sama a počtu hodín, ktoré sú potrebné na ich vykonanie. Rozsah hodín osobnej asistencie posudzuje príslušný orgán každé tri roky od jeho určenia na účel zistenia, či predchádzajúci určený rozsah hodín osobnej asistencie zodpovedá potrebám fyzickej osoby s postihnutím. Každý má svoje individuálne potreby, svoj nenapodobiteľný spôsob života, zvyky, rituály. Je preto úplne bežné, že dve osoby s rovnakým druhom postihnutia majú rôzne potreby hodín osobnej asistencie. Potreba hodín osobnej asistencie je totiž individuálna, zahŕňa rôzne

skutočnosti a tie sú u každého iné. Naším prieskumom sme zisťovali, ako často je poskytovaná osobná asistencia ľuďom so sluchovým postihnutím. 11 respondentov uviedlo, že poskytujú OA ľuďom so sluchovým postihnutím 3 až 4 krát do týždňa (čo z celkového počtu 23 predstavuje 48%) , 7 respondentov uviedlo, že OA poskytuje 1 až 2 krát do týždňa (čo predstavuje 30%) a zistili sme, že 3 osobní asistenti poskytujú OA ľuďom so sluchovým postihnutím každý deň (čo je z celkového počtu 13%). Ďalej sme našim prieskumom zisťovali v akom rozsahu hodín je poskytovaná osobná asistencia ľuďom so sluchovým postihnutím. Zistili sme, že 10 osobných asistentov (čo predstavuje 44% z celkového počtu 23 respondentov) poskytujúcich OA ľuďom so sluchovým postihnutím odpracujú mesačne do 20 hodín, taktiež 10 osobných asistentov odpracuje od 21 do 70 hodín a zistili sme, že len 1 osobný asistent odpracuje pri poskytovaní OA ľuďom so sluchovým postihnutím od 71 až do 160 hodín.

Akým spôsobom si ľudia so sluchovým postihnutím najímajú osobných asistentov?

Madunová, Duračinská (2005) uvádzajú, že najspoločnejší a najbežnejší spôsob hľadania osobných asistentov je rozhodnúť „siete“ medzi známymi, pozitívom takejto formy výberu asistenta je, že dotýčaný je od niekoho odporúčaný a tým sa znižuje riziko, že by sme si našli asistenta so zlým úmyslom. Taktiež si môžu podať inzerát, vyvesiť oznam vo svojom okolí alebo môžu hľadať asistentov cez agentúry osobnej asistencie. Naším prieskumom sme zistili, že užívatelia OA so sluchovým postihnutím si najčastejšie svojich osobných asistentov najímajú prostredníctvom Agentúry osobnej asistencie a to 33% a prostredníctvom známych a to 22% užívateľov z celkového počtu, 19% užívateľov požiadalo osobného asistenta na poskytovanie OA prostredníctvom známych, taktiež 19% užívateľov prostredníctvom inzerátu a zistili sme, že dvaja užívatelia so sluchovým postihnutím (čo predstavuje 7% z celkového počtu) požiadalo osobného asistenta prostredníctvom klubu nepočujúcich, ktorý navštevujú. Zistili sme teda, že ľudia so sluchovým postihnutím využívajú pri výbere osobných asistentov najviac Agentúru osobnej asistencie a že osobných asistentov si hľadajú aj prostredníctvom klubu nepočujúcich.

Aké činnosti poskytuje osobný asistent ľuďom so sluchovým postihnutím?

Ľudia so sluchovým postihnutím vo väčšine nepotrebujú osobných asistentov na činnosti podľa zákona č. 447/2008 ako napríklad vstávanie, líhanie, obliekanie na upratovanie, na osobnú hygienu či varenie a nakupovanie. Ako sme už niekoľkokrát spomínali strata sluchu má na človeka zásadný dopad hlavne na komunikáciu. K bezproblémovej

komunikácii sluchovo postihnutých a na prekonávanie ich komunikačnej bariéry v dnešnej spoločnosti využívame systém tlmočníkov ako osobných asistentov pre ľudí so sluchovým postihnutím. V našom prieskume sme zisťovali aké činnosti poskytujú osobní asistenti ľuďom so sluchovým postihnutím, pričom respondenti mohli označiť viacero možností. Zistili sme, že 13 osobných asistentov (čo z celkového počtu odpovedí 33 predstavuje 40%) poskytuje svojmu užívateľovi OA so sluchovým postihnutím tlmočenie v posunkovej reči, 10 osobných asistentov (30%) poskytuje svojmu užívateľovi OA artikulačné tlmočenie. Zistili sme, že dvaja osobní asistenti poskytujú pomoc nepočujúcej fyzickej osobe, ktorá prevzala dieťa do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov na základe rozhodnutia súdu pri činnostiach, ktoré vzhľadom na svoje sluchové postihnutie nie sú schopné zvládnuť pre problémy s vnímaním a pochopením hovorenej reči v súvislosti s rozvíjaním hovorenej reči. Taktilné tlmočenie z celkového počtu poskytuje len 1 osobný asistent čo predstavuje iba 3%. Len 1 osobný asistent poskytuje pomoc nepočujúcemu rodičovi počujúceho dieťaťa a taktiež 1 osobný asistent poskytuje pomoc nepočujúcemu rodičovi nepočujúceho dieťaťa od jedného roku veku do deviateho roku veku.

V akých oblastiach je poskytovaná osobná asistencia ľuďom so sluchovým postihnutím?

Tarcsiová (2005) uvádza, že sluchovo postihnutí sa každý deň stretávajú so situáciami, kedy majú problémy s komunikáciou a kvalitne poskytované služby v oblastiach, v ktorých si sami nevedia poradia im umožňujú dosiahnuť vyššie vzdelanie, ďalšie vzdelávanie, aktívne zapojenie sa do spoločenského, pracovného ale aj politického systému. Osobný asistent pomáha užívateľovi v tých úkonoch, ktoré nezvláda urobiť sám a ktoré by v prípade dobrého zdravotného stavu bol schopný vykonávať samostatne. Osobná asistencia môže byť poskytovaná v rôznych oblastiach a naším prieskumom sme zisťovali, v akých oblastiach ľudia so sluchovým postihnutím najviac potrebujú pomoc osobného asistenta. Zistili sme, že ľudia so sluchovým postihnutím najviac využívajú služby osobných asistentov na úradoch štátnej správy a pri vzdelávacích činnostiach, 14 osobných asistentov uviedlo, že svojmu užívateľovi OA so sluchovým postihnutím pomáhajú na úradoch štátnej správy, čo z celkového počtu 45 odpovedí predstavuje 31% a 12 osobných asistentov uviedlo, že im pomáhajú pri vzdelávacích činnostiach (čo predstavuje 28%). Z celkového počtu odpovedí osobní asistenti 6 krát uviedli, že poskytujú svojmu užívateľovi OA so sluchovým postihnutím pomoc pri voľno časových aktivitách a taktiež 6 krát uviedli, že poskytujú podporu pri aktivizácii a sociálnom začlenení užívateľov OA (čo

predstavuje 13%). Len 3 osobný asistenti uviedli (čo z celkového počtu odpovedí predstavuje 7%), že poskytujú osobnú asistenciu ľuďom so sluchovým postihnutím pri pracovných aktivitách a iba 2 pri plnení rodinných rolí (čo predstavuje 4%). Zistili sme, že len 2 osobný asistenti pomáhajú ľuďom so sluchovým postihnutím pri návšteve lekára v zdravotníckych zariadeniach.

Naším prieskumom sme teda zistili, že ľudia so sluchovým postihnutím využívajú služby osobných asistentov najviac na úradoch štátnej správy ako sú napr. Úrad práce sociálnych vecí a rodiny, na polícii, na súdoch alebo na mestských či obecných úradoch a to najmä na tlmočenie v posunkovej reči. Ako sme už niekoľko krát v našej práci spomínali strata sluchu má na človeka zásadný dopad hlavne na komunikáciu. K bezproblémovej komunikácii sluchovo postihnutých a na prekonávanie ich komunikačnej bariéry v dnešnej spoločnosti využívame systém tlmočníkov. Osobný asistenti ako tlmočníci sa vo veľkej miere podieľajú na eliminácii dôsledkov sluchového postihnutia.

Odporúčania pre prax

Na základe vyššie uvedených zistení sme stanovili odporúčania pre prax. Štát, štátna správa i samospráva by mali oveľa väčšou mierou prispievať k vytváraniu vhodných podmienok pre ľudí so sluchovým postihnutím, najmä pri dobudovaní bezbariérovosti vo všetkých uvedených oblastiach a to najmä formou zvýšených finančných príspevkov a dotácií. Na úradoch štátnej správy by sa s dotácií mali nainštalovať indukčné slučky, ktoré sluchovo postihnutým uľahčujú príjem zvukových informácií a zlepšujú ich zrozumiteľnosť.

Zvyšovať mieru informovanosti pracovníkov úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, zdravotníckeho personálu a pracovníkov na úradoch štátnej správy prichádzajúcich do kontaktu s osobami so sluchovým postihnutím, o sociálnych dôsledkoch sluchového postihnutia ako aj o spôsobe komunikácie s ľuďmi so sluchovým postihnutím. Informovať ich o vnútorných a vonkajších podmienkach odzerania a to prostredníctvom školení a seminárov. Realizovali by sa na jednotlivých úradoch za finančnej podpory samosprávy. O spôsobe komunikácie s ľuďmi so sluchovým postihnutím, ako aj o vnútorných a vonkajších podmienkach odzerania by jednotlivých pracovníkov informovali a školili, tlmočníci, osobný asistenti ale aj samotný ľudia so sluchovým postihnutím. Informovanosť pracovníkov jednotlivých úradov štátnej správy o spôsobe komunikácie s ľuďmi so sluchovým postihnutím môže vo veľkej miere pomôcť pri odstraňovaní

komunikačnej bariéry ľudí so sluchovým postihnutím. Zabezpečiť, aby mali pracovníci na všetkých uvedených úradoch prístup k databáze osobných asistentov, zoznam tlmočníkov a aby vedeli ľudí so sluchovým postihnutím správne odkázať, respektíve im sprostredkovať potrebnú službu.

Zvýšiť informovanosť ľudí so sluchovým postihnutím o možnostiach, ktoré pre nich vyplývajú z aktuálne platnej legislatívy, o osobnej asistencii, o tlmočníkoch ako osobných asistentoch. Ďalej ich informovať, že osobná asistencia je cestou debarierizácie rôznych oblastí života a je jedným z možných nástrojov na vedenie plnohodnotného a nezávislého života ľudí so sluchovým postihnutím. Ľudia so sluchovým postihnutím by sa mali informovať formou rôznych seminárov prostredníctvom jednotlivých klubov nepočujúcich.

ZÁVER

Naším cieľom bolo zmapovať charakter poskytovania osobnej asistencie ľuďom so sluchovým postihnutím a analyzovať oblasti jej poskytovania. Špecifikovaním hlavného cieľa nám vyplynuli prieskumné otázky. Domnievame sa, že prieskum splnil svoju úlohu, zistili sme odpovede na prieskumné otázky, ktoré pokladáme za dôležité v ďalšom rozvoji a zlepšovaní služieb poskytovaných ľuďom so sluchovým postihnutím.

Osobná asistencia má v živote osoby s postihnutím nádej na úspech vtedy, ak je v čo najširšej miere informovaný a pripravený na všetky situácie, ktoré vzniknú v praxi a súvisia s touto formou pomoci. V súčasnosti si nájst' vhodného osobného asistenta ja mimoriadne náročné, preto považujeme za dôležité skvalitniť informačné služby o osobnej asistencii. Zvýšená miera informovanosti užívateľov osobnej asistencie, budúcich asistentov ale aj rodinných príslušníkov človeka s postihnutím o osobnej asistencii je spôsob ako zefektívniť osobnú asistenciu.

Osobná asistencia umožňuje ľuďom so sluchovým postihnutím viesť relatívne a v rámci možností nezávislý a samostatný život, byť rovnoprávnym členom svojej rodiny a komunity, zapájať sa do bežného života, byť tak prospešný pre seba, okolie a prípadne aj spoločnosť. Osobný asistent ako tlmočník pre ľudí so sluchovým postihnutím sa vo veľkej miere podieľa na eliminácii dôsledkov sluchového postihnutia.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

KRAHULCOVÁ – ZAŤKOVÁ, B. 1993, *Pedagogika sluchovo postihnutých*. PF UK, 1993. 158 s. ISBN 8-223-0362-6.

LEONHARDT, A. 2001. *Úvod do pedagogiky sluchovo postihnutých*. Bratislava: Sapiencia, 2001. 248 s. ISBN 80-967180-8-8.

LEVICKÁ, J. – MRÁZOVÁ, A. 2004. *Úvod do sociálnej práce*. Trnavská univerzita, 2004. 124 s. ISBN 80-89104-35-5.

MADUNOVÁ, A. – DURÁČINSKÁ, M. 2008. *Osobná asistencia teória a prax*. Organizácia muskulárnych dystrofiíkov v Slovenskej republike, 2008. 79 s.

MATUŠKA, O. 1992. *Rozvíjanie reči sluchovo postihnutých detí raného veku a predškolského veku - 1. vydanie*. Bratislava. 1992. 168 s. ISBN 80-08-01202-1.

MATOUŠEK, O. 2003. *Slovník sociální práce*. Praha 2003. 288 s. ISBN 80-7367-174-3.

POŽÁR, L. 2007. *Základy psychológie ľudí s postihnutím*. Trnava. 2007. 184 s. ISBN 978-80-8082-147-0.

RATZKA, A. 1989. Personal assistance as key to Independent Living. 1989. Dostupné na internete: <http://www.independentliving.org/doc2/enilpakeytoil.html>.

REPKOVÁ, K. 2003. *Zdravotné postihnutie v kontexte novodobej sociálnej politiky*. 2003. 215 s. ISBN 80-89141-03-X.

REPKOVÁ, K. 1999. *Zdravotné postihnutie – obraz z galérie nášho poznania*. 1999. 240 s. ISBN 80-8057-178-3.

SCHMIDTOVÁ, M. 2009. *Orálne a auditívno verbálne prístupy vo vzdelávaní detí a žiakov so sluchovým postihnutím - 1 vydanie*. Bratislava: MABAG spol. s. r. o. 2009. 98 s. ISBN 978-80-89113-66-8.

SCHMIDTOVÁ, M. 2011. *Faktory ovplyvňujúce kvalitu integrovaného – inkluzívneho vzdelávania žiakov so sluchovým postihnutím v základných školách*. 2011. 145 s. ISBN 978-80-89238-54-5.

ŠKOVIEROVÁ, R. 2007. *Osobná asistencia ako cesta k integrácii pre ľudí s nervovosvalovými ochoreniami: diplomová práca*. Bratislava : UK, 2007. 120 s.

TARCSIOVÁ, D. 2005. *Komunikačný systém sluchovo postihnutých a spôsoby prekonávania ich komunikačnej bariéry*. Bratislava: Sapientia, 2005. 222 s. ISBN 80-969112-7-9.

TARCSIOVÁ, D. 2007. *Základy pedagogiky sluchovo postihnutých*. In: VANČOVÁ, A. a kol. *Základy špeciálnej pedagogiky pre prácu so študentmi stredných a vysokých škôl*. Bratislava UK, 2007. 171 s. ISBN 978-80-89113-30-9.

UZLOVÁ, I. 2010. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním*. 2010. 135 s. ISBN 978-80-7367-764-0.

VAŠEK, Š. 2003, *Špeciálna pedagogika*. Bratislava : Septima 2003. 2 vydanie. 177 s. ISBN 80-968797-2-3.

VOJTECHOVSKÝ, R. 2011. *Úvod do kultúry a sveta nepočujúcich*. Myslím - centrum kultúry nepočujúcich, 2011. 270 s. ISBN 978-80-970601-0-7.

Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím. Bratislava: 2009. 48 s. ISBN 978-80-89344-01-7.

Zákon NR SR č. 149/1995 Z. z. o posunkovej reči nepočujúcich osôb

Zákon NR SR č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci

Zákon NR SR č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení

Zákon NR SR č.447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia.

Zákon NR SR č.448/2008 Z. z. o sociálnych službách

PRÍLOHY

DOTAZNÍK

1. Pohlavie

- a) muž
- b) žena

2. Vek

- a) 18 – 26
- b) 27 – 40
- c) 41 – 60
- d) 61 a viac

3. Vzdelanie najvyššie

- a) ZŠ
- b) SOŠ (bez maturity)
- c) SOŠ (s maturitou)
- d) SŠ
- e) VŠ

4. Zameranie vzdelania?

- a) Pedagogické
- b) Medicínske
- c) Prírodovedné
- d) Teologické
- e) Právnické
- f) Technické
- g) Iné (dopíšte).....

5. Zamestnanie?

- a) Zamestnaný
- b) Nezamestnaný
- c) Rodič na materskej dovolenke
- d) Dôchodca
- e) Iné (dopíšte).....

6. Označte vek užívateľa OA so sluchovým postihnutím, ktorému poskytujete osobnú asistenciu.

- a) 0 – 15

- b) 16 – 30
- c) 31 – 40
- d) 41 – 60
- e) 61 a viac

7. Označte pohlavie užívateľa OA so sluchovým postihnutím, ktorému poskytujete osobnú asistenciu.

- a) Muž
- b) Žena

8. Aký stupeň sluchového postihnutia má užívateľ OA so sluchovým postihnutím, ktorému poskytujete osobnú asistenciu?

- a) Ľahká strata sluchu
- b) Stredná strata sluchu
- c) Stredne ťažká strata sluchu
- d) Ťažká strata sluchu
- e) Úplná strata sluchu

9. Akou formou komunikuje užívateľ OA so sluchovým postihnutím, ktorému poskytujete osobnú asistenciu?

(Môžete označiť viacero odpovedí)

- a) Hovorený jazyk
- b) Posunkový jazyk
- c) Odzeranie
- d) Neverbálna komunikácia

10. Je užívateľ OA, ktorému poskytujete osobnú asistenciu podľa vášho názoru schopný riadiť vašu prácu?

- a) Áno
- b) Nie
- c) Neviem

11. Má užívateľ OA, ktorému poskytujete osobnú asistenciu viacero osobných asistentov? Ak áno, napíšte koľkých.

- a) Áno
- b) Nie
- c) Neviem

12. Ako dlho vykonávate osobnú asistenciu?

- a) menej ako 1 rok

- b) 1 rok až 2 roky
- c) 2 roky a 4 roky
- d) 4 roky a viac

13. Ako často poskytujete osobnú asistenciu ľuďom so sluchovým postihnutím?

- a) Každý deň
- b) 1 – 2-krát do týždňa
- c) 3 – 4-krát do týždňa
- d) 5 – 6-krát do týždňa
- e) Raz za mesiac
- f) Iné (dopíšte)

14. Koľkým ľuďom so sluchovým postihnutím v súčasnosti poskytujete osobnú asistenciu?

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) Iné (dopíšte číslom).....

15. Aký je rozsah hodín osobnej asistencie, ktorú poskytujete užívateľovi OA so sluchovým postihnutím za mesiac?

- a) 0-20 hodín
- b) 21-70 hodín
- c) 71-160 hodín
- d) Iné (dopíšte).....

16. Akým spôsobom Vás užívateľ OA so sluchovým postihnutím, ktorému poskytujete osobnú asistenciu požiadal o poskytovanie OA?

(Môžete označiť viacero odpovedí)

- a) Prostredníctvom známych
- b) Iný osobný asistent odchádzajúci od svojho klienta vás požiada, aby ste ho nahradili
- c) Prostredníctvom inzerátu
- d) Prostredníctvom agentúry osobnej asistencie
- f) Iné (dopíšte).....

17. Označte činnosti, ktoré poskytujete Vášmu užívateľovi OA so sluchovým postihnutím. (Môžete zaškrtnúť viacero odpovedí)

- a) Tlmočenie v posunkovej reči
- b) Artikulačné tlmočenie

- c) Taktilné tlmočenie
- d) Pomoc nepočujúcemu rodičovi počujúceho dieťaťa
- e) Pomoc nepočujúceho dieťaťa od jedného roku veku do deviateho roku veku
- f) Pomoc nepočujúcej fyzickej osobe, ktorá prevzala dieťa do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov na základe rozhodnutia súdu pri činnostiach, ktoré vzhľadom na svoje sluchové postihnutie nie sú schopné zvládnuť pre problémy s vnímaním a pochopením hovorenej reči v súvislosti s rozvíjaním hovorenej reči,
- g) Iné (dopíšte).....

18. Označte, v akých oblastiach poskytujete osobnú asistenciu Vášmu užívateľovi OA so sluchovým postihnutím?

(Môžete označiť viacero odpovedí)

- a) Aktivizácia a podpora sociálneho začlenenia klienta
- b) Pri plnení rodinných rolí
- c) Pri pracovných aktivitách
- d) Pri vzdelávacích činnostiach
- e) Pri voľno časových aktivitách
- f) Na úradoch štátnej správy
- g) Iné (dopíšte).....